

Ιανουάριος 2023

**ΣΧΟΛΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα και κοινωνική
ενσωμάτωση. Μελέτη περίπτωσης: Η συμβολή των ΜΚΟ, οι
δράσεις και ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών.**

ΔΑΝΑΗ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ / 2023

**ΣΧΟΛΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα και κοινωνική
ενσωμάτωση. Μελέτη περίπτωσης: Η συμβολή των ΜΚΟ, οι
δράσεις και ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών.**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και
Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις.**

ΔΑΝΑΗ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ / 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Δανάη Ραυτοπούλου, 2023**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Ραυτοπούλου Δανάη, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα και κοινωνική ενσωμάτωση. Μελέτη περίπτωσης: Η συμβολή των ΜΚΟ, οι δράσεις και ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Ραυτοπούλου Δανάη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	6
Περίληψη	9
Abstract	11
Εισαγωγή	12
Μεθοδολογία Έρευνας.....	15
Κεφάλαιο 1 Μεταναστευτικό Ζήτημα	17
1.1 Μετανάστευση και Ορισμός	17
1.2 Ιστορική Αναδρομή σε Ευρώπη και Ελλάδα	20
1.3 Αιτίες που Οδηγούν στην Μετανάστευση	22
1.4 Κατηγοριοποίηση της Μετανάστευσης.....	24
Κεφάλαιο 2 Κοινωνική Ενσωμάτωση	26
2.1 Ορισμός και Έννοια της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης.....	26
2.2 Μεταναστευτική Πολιτική - Ενσωμάτωση στη «Θεωρία».....	28
2.3 Μοντέλα Ένταξης – Ενσωμάτωση στην «Πράξη».....	31
Κεφάλαιο 3 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.....	33
3.1 Τι είναι οι ΜΚΟ	33
3.2 Ο Ρόλος των ΜΚΟ.....	35
3.3 Συμβολή των ΜΚΟ μέσω των δράσεων	37
Κεφάλαιο 4 Κοινωνική Εργασία και Κοινωνικοί Λειτουργοί.....	41
4.1 Ορισμοί Κοινωνικής Εργασίας και Κοινωνικών Λειτουργών	41
4.2 Κοινωνικοί Λειτουργοί	43
4.2.1 Κώδικας Δεοντολογίας	43
4.2.2 Ρόλος & Δραστηριότητες	45
4.3 Δυσκολίες και Προβλήματα των ΚΛ	47
Συμπεράσματα	50
Βιβλιογραφία	53
Νομοθεσία – Θεσμικό πλαίσιο – Εγχειρίδια	53
Ελληνόγλωσση:	53
Ξενόγλωσση:.....	56
Ιστοσελίδες	57

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΔΟΕ	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΚΕ	Κοινωνική Εργασία
ΚΛ	Κοινωνικός Λειτουργός
ΚΥ.Σ.ΚΟΙ.Π.	Κυβερνητικό Συμβούλιο Κοινωνικής Πολιτικής
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΚΛΕ	Σύλλογος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος
Τ.Α.Μ.Ε.	Ευρωπαϊκό Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης
ΥΜΠ	Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής
ΥΠΠΕΘ	Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων
IOM (ΔΟΜ)	International Organization for Migration <i>Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης</i>
IRC	International Rescue Committee
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees <i>Υπατη Αρχοστέία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες</i>

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας: Ραυτοπούλου Δανάη

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα και κοινωνική ενσωμάτωση. Μελέτη περίπτωσης: Η συμβολή των ΜΚΟ, οι δράσεις και ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών,

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 22 Φεβρουαρίου 2023 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Δρ. Ελένη Γαβριήλ, Λέκτορας Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Μαρία Αλβανού

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Ειρήνη Τσαγκαράκη

Πρόλογος και ευχαριστίες

Η παρούσα διατριβή πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια για το Μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα και την κοινωνική ενσωμάτωση με τη βοήθεια της μελέτης περίπτωσης για την συμβολή των ΜΚΟ, τις δράσεις και το ρόλο των κοινωνικών λειτουργών.

Το συγκεκριμένο θέμα το επέλεξα διότι ήθελα να φέρω στην επιφάνεια την ανάγκη που υπάρχει για την βοήθεια και την υποστήριξη ατόμων που βιώνουν την μετανάστευση. Καθώς επίσης, να αναδείξω τη συμβολή κάποιων «εργαλείων» που τις περισσότερες φορές δρουν, προσφέρουν αλλά μένουν στην αφάνεια και τα ίδια τα πρόσωπα αλλά και η δράση τους.

Κατά τη διάρκεια του «ταξιδιού» μου στην συλλογή πληροφοριών, την συγγραφή και την ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής αρκετοί είναι αυτοί που θα ήθελα να ευχαριστήσω. Προπαντός την οικογένειά μου που με ενθάρρυναν, με στήριζαν και με βοήθησαν να συνεχίσω την προσπάθεια σε αυτό που έβαλα στόχο. Φίλους, φίλες, συμφοιτητές και ιδίως συναδέλφους που αφιέρωσαν χρόνο για μένα ώστε να με κατατοπίσουν καλύτερα γύρω από το θέμα της κοινωνικής εργασίας και του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού. Αντιμετώπισα μια δυσκολία στην εύρεση επαρκούς βιβλιογραφίας σχετικά με τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί. Στην επιβλέπουσα Δρ. Ελένη Γαβριήλ που ήταν δίπλα μου, με υπομονή, με στήριξε και με βοήθησε με τις κατευθυντήριες γραμμές που μου έδωσε για να ολοκληρώσω την διατριβή μου. Σε όλα αυτά τα άτομα λοιπόν, θα ήθελα να εκφράσω την αμέριστη ευγνωμοσύνη μου.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία προσεγγίζει το μεταναστευτικό ζήτημα στην Ελλάδα και την κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην χώρα «υποδοχής». Η μετεγκατάσταση ατόμων υπό την μορφή της μετανάστευσης είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο. Λόγω της ύπαρξής του από τα αρχαία χρόνια η σημερινή κοινωνία χρησιμοποιεί κάποιες φορές το τίτλο «η σύγχρονη εποχή ενός πολύ παλιού φαινομένου». Οι πιο συνήθεις λόγοι που οδηγούν τον άνθρωπο στην μετανάστευση είναι η αδυναμία επιβίωσης είτε σε εμπόλεμη ζώνη είτε όχι, η εξασφάλιση εργασίας και οι περιβαλλοντικές καταστροφές (φωτιά, σεισμοί, πλημύρες). Η ενσωμάτωση είναι μια αμφίδρομη και κάποιες φορές μακροχρόνια διαδικασία. Όσο πιο καλή οργάνωση υπάρχει από πλευράς κρατικών μηχανισμών που εμπλέκονται στην μεταναστευτική πολιτική και την κοινωνική ενσωμάτωση τόσο πιο ομαλή και ταχύτερη θα γίνει η διαδικασία και θα ολοκληρωθεί με επιτυχία φέρνοντας στην κοινωνία οφέλη με θετικό πρόσημο. Έφτασε ο καιρός να δούμε το θέμα της διαφορετικότητας σαν μια ευκαιρία ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής και όχι σαν κίνδυνο ή απειλή. Η μελέτη περίπτωσης που επιλέχθηκε θα συνεισφέρει στην αναφορά της συμβολής των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και των δράσεων που παρέχουν σε μετανάστες. Πώς μπορούν οι οργανώσεις αυτές να προσφέρουν γνώσεις και δράσεις με σκοπό την παροχή βοήθειας στα άτομα αυτά; Πώς μπορούν να συνεισφέρουν στην ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία; Μέσω της αναφοράς του ρόλου του Κοινωνικού Λειτουργού και πιο συγκεκριμένα των ποικίλων «ρόλων» του και των υποχρεώσεών του κατά την διαδικασία της κοινωνικής ενσωμάτωσης θα αναδυθούν τα συμπεράσματα της έρευνας. Αν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και οι Κοινωνικοί Λειτουργοί συμβάλουν στην ταχύτερη και ομαλή κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων αυτών στην καινούρια πραγματικότητα. Στην παρούσα εργασία, θα γίνει μια προσπάθεια περιγραφής του σημαντικού και καίριου ζητήματος του μεταναστευτικού και της ενσωμάτωσης των μεταναστών. Θα δοθούν περαιτέρω οι αναγκαίοι ορισμοί όλων των εννοιών που εμπλέκονται με την μετανάστευση και θα αναλυθεί η μεταναστευτική πολιτική. Τα μοντέλα ένταξης και το θεωρητικό υπόβαθρο της ενσωμάτωσης θα προσδιορίσουν τα πλαίσια που οφείλει η κοινωνία να ενεργήσει. Η σύγχρονη ελληνική κοινωνία βιώνει τα τελευταία χρόνια την οικονομική κρίση. Η ενσωμάτωση των μεταναστών αποτελεί και αυτό ένα κρίσιμο θέμα όπου πρέπει να επιλυθεί άμεσα, διότι αποτελεί κομμάτι της ανθρωπιστικής κρίσης. Για να «επιλυθεί άμεσα» δηλαδή να ολοκληρωθεί με επιτυχία θα πρέπει να παρθούν τα σωστά μέτρα και οι σωστές πρακτικές. Για να γίνει αυτό θα πρέπει πρώτα από όλα να αποδεχτεί η κοινωνία την διαφορετικότητα σε όλους τους τομείς, εμπλεκόμενοι και μη. Διότι σύμφωνα με τον Ιπποκράτη, Πατέρα της Ιατρικής (460-370 π.Χ)

“Ουκ ένι ιατρικήν εϊδέναι, όστις μη οίδεν ό τι εστίν άνθρωπος”

«Είναι αδύνατο να ξέρει την ιατρική αυτός που δεν ξέρει ακριβώς τι είναι ο άνθρωπος»

Λέξεις κλειδιά: Κοινωνική ενσωμάτωση, Κοινωνική εργασία, Κοινωνικός λειτουργός, μετανάστευση, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ένταξη

Abstract

The purpose of this research is the immigration issue in Greece and the social integration of immigrants in the "host" country. The relocation of people in the form of migration is a timeless phenomenon. Due to its existence since the ancient times, today's society sometimes uses the title of "the modern era of an old phenomenon". The most common reasons that lead people to migrate are the inability to survive whether they are in a war zone or not, securing better workplace and environmental disasters (fires, earthquakes, floods). Integration is a two-way and sometimes long-term process. The better set-up there is in terms of state mechanisms which are involved in immigration policy and social integration, the smoother and faster the process will be and it will be completed successfully, bringing positive benefits to society. The time has come to see the issue of diversity as an opportunity to strengthen social cohesion and not as a danger or threat. The case study that has been chosen will shed light to the contribution of Non-Governmental Organizations and their actions to assist immigrants. How do these organizations offer knowledge and assistance to help these people? How can they contribute to their integration into society? Through the reference of the role of the Social Worker and more specifically the various "roles" and the obligations during the process of social integration the conclusions of the research will be emerged. Non-Governmental Organizations and Social Workers contribute to the faster and smoother social integration of these people in the new reality. An effort will be made to describe the important and crucial issue of immigration and the integration of immigrants. All the necessary definitions of all meanings involved with immigration will be given and moreover, the immigration policy will be analyzed. Integration models and the theoretical background of integration will determine the contexts within each society must act. Modern Greek society has been dealing with the economic crisis lately. The integration of immigrants is also a critical issue that must be resolved immediately, because it is part of the humanitarian crisis. If we want this issue to be "resolved immediately" and to be successfully completed, the right measures and the right practices should be adopted. To do this, firstly society should accept diversity in its core, regardless of how personally involved someone can be. Because according to Hippocrates, Father of Medicine (460-370 BC)

"It is impossible for someone who does not know exactly what man is, to know medicine"

Keywords: Social integration, Social work, Social worker, immigration, Non-Governmental Organizations (NGOs), integration

Εισαγωγή

Ένα χαρακτηριστικό της μετανάστευσης είναι ότι αποτελεί αλληλένδετο κομμάτι της ανθρώπινης εξέλιξης. Είναι ένα Παγκόσμιο φαινόμενο που συνοδεύει την ιστορία της ανθρωπότητας. Κατά καιρούς και ανάλογα τις χρονικές περιόδους που βιώνουμε οι απόψεις ποικίλουν σχετικά με την αποδοχή του όρου αυτού και την αντιμετώπισή του. Παρόλα αυτά θα ήθελα να δανειστώ τα λόγια ενός μεγάλου αρχαίου Έλληνα ποιητή, του Μενάνδρου, (342-292 π.Χ.)

«Ξένους ξένιζε, και συ γαρ ξένος γ' έση»

«Τους ξένους να φιλοξενείς, γιατί και συ κάποτε θα είσαι ξένος» (Μενάνδρου, 2017)

Οι λόγοι που μπορεί να κατευθύνουν ένα άτομο να εγκαταλείψει την πατρίδα του ποικίλουν. Μπορεί να στηρίζονται σε οικονομικούς λόγους, κοινωνικοπολιτικούς ακόμα και περιβαλλοντικής φύσης. Επιπλέον ο χαρακτήρας της μετανάστευσης μπορεί να είναι προσωρινός ή να έχει βάσεις πιο μόνιμου χαρακτήρα. Παρόλο που το μεταναστευτικό φαινόμενο υπάρχει από τα αρχαία χρόνια και απασχολεί αρκετές χώρες, πλέον λόγω της αύξησης μεταναστευτικών ροών στην Ελλάδα έχει απασχολήσει και την ίδια βάζοντάς την στη θέση της «Υποδοχής». Πλέον καλείται να «παίξει» έναν νέο ρόλο, δημιουργώντας νέα δεδομένα. Τόσο το κράτος όσο και οι μηχανισμοί που χρειάζεται να εκμεταλλευτεί πρέπει να έχουν έναν άρτιο σχεδιασμό και να συμπεριλαμβάνουν κάποια βασικά στοιχεία.

Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που έχει επηρεάσει και θα συνεχίσει να επηρεάζει την ανθρωπότητα. Θίγονται θέματα καταστροφικής ανθρωπιστικής κρίσης. Αυτό συμβαίνει διότι η είσοδος αυτού του πληθυσμού μπορεί να γίνει μέσω επικίνδυνων διαδρομών που κάποιες φορές μπορεί να αποτελεί και θανατηφόρα πράξη. Οι άνθρωποι αυτοί εγκαταλείπουν την πατρίδα τους με σκοπό να ζήσουν σε ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Οι «νέοι» πολίτες αυτοί που μεταναστεύουν δεν πρέπει να μας αφήνουν αδιάφορους, ούτε σε ατομικό επίπεδο ούτε και ως κοινωνία.

Μέσα από την δημιουργία και την δράση της μεταναστευτικής πολιτικής πλέον η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) προσπαθεί να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό ζήτημα δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στην διατήρηση της ασφάλειας και έπειτα στην διαχείριση των συνόρων της κάθε χώρας. Πέραν της προσπάθειας που καταβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση και το εκάστοτε κράτος, ταυτόχρονα κάποιες ανθρωπιστικές ομάδες, μη κυβερνητικές οργανώσεις και διεθνείς οργανισμοί δίνουν τον δικό τους αγώνα για να διευρύνουν μεθόδους και πολιτικές.

Ένα από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα, λόγω της τοποθέτησης σε τόσο καίριο σημείο του χάρτη έχει χαρακτηριστεί ως χώρα Υποδοχής αλλά και διέλευσης μεταναστών. Σύμφωνα με τα στοιχεία που αντλήθηκαν από τον International Organization for Migration (IOM) και το σχέδιο απόκρισής του, τον Οκτωβρίου του 2015, σχετικά με το μέγεθος του

μεταναστευτικού κύματος, παρατηρείται μεγάλη άνοδος διέλευσης μεταναστών στην Ελλάδα αλλά και τα νησιά της (IOM, 2015). Όπως και σύμφωνα με την UNHCR τον Νοέμβριο του 2017, φαίνεται πως από τον Ιανουάριο μέχρι τον Νοέμβριο του 2017 έχει έρθει στην Ελλάδα ένας αριθμός περίπου 27.354 προσφύγων και μεταναστών (UNHCR, 2017). Αναφορικά λοιπόν με την έξαρση αυτήν, έχει δημιουργηθεί η αναγκαιότητα ένταξης των ατόμων αυτών σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.

Στην συγκεκριμένη διπλωματική εργασία θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης του μεταναστευτικού ζητήματος και της κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών στην Ελλάδα. Η οπτική γωνία που επιλέχθηκε να γίνει η ανάλυση είναι από την πλευρά του κράτους. Η μελέτη περίπτωσης που έχει επιλεγεί και πρόκειται να αναλυθεί είναι η συμβολή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) μέσα από τις δράσεις τους αλλά και η πολύτιμη βοήθεια των κοινωνικών λειτουργών (ΚΛ).

Σκοπός της εργασίας είναι να καταγράψει και να αναλύσει τον τρόπο και τα «εργαλεία» που χρησιμοποιούνται ή μπορούν χρησιμοποιηθούν μελλοντικά είτε από το κράτος είτε από οργανισμούς για την ομαλή ενσωμάτωση των μεταναστών σε μια χώρα. Πρόκειται για μια προσπάθεια υπογράμμισης της σημαντικότητας της συμβολής των ΜΚΟ και των ΚΛ σε αυτή τη διαδικασία.

Η ανάπτυξη της εργασίας περιλαμβάνει τέσσερα κεφάλαια. Αρχικά, το πρώτο κεφάλαιο αποτελείται από την επεξήγηση του μεταναστευτικού ζητήματος. Θα δοθούν οι αντίστοιχοι ορισμοί και έννοιες γύρω από την μετανάστευση. Με την βοήθεια της ιστορικής αναδρομής του ζητήματος σε Ευρώπη και Ελλάδα καθώς και την υπόδειξη των αιτιών που οδηγούν τον άνθρωπο στην μετανάστευση θα γίνει και η κατηγοριοποίηση της μετανάστευσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει η ανάλυση και θα δοθεί ο ορισμός της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Θα αναφερθεί η διαφορά σε θεωρία και πράξη. Ενώ τέλος, θα υπογραμμιστούν τυχόν προβλήματα αλλά και οι περιορισμοί των ήδη υπαρχόντων μοντέλων ένταξης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, που αφορά και την μελέτη περίπτωσης θα γίνει προσπάθεια να οριστεί το τι είναι οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), πώς δραστηριοποιούνται, ποιος είναι ο ρόλος τους αλλά και ποιες είναι οι δράσεις τους γύρω από το μεταναστευτικό και την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων αυτών. Ποια είναι η συμβολή τους στην κοινωνική ενσωμάτωση και πως εν τέλει προσφέρουν βοήθεια.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση της έννοιας της κοινωνικής εργασίας και του κοινωνικού λειτουργού. Θα δοθούν οι ορισμοί και μέσα από τον ρόλο του και την δραστηριοποίησή του στο κομμάτι της ένταξης – ενσωμάτωσης μεταναστών θα υπογραμμιστεί η σημαντικότητα ύπαρξης του ρόλου αυτού στην ομαλή ενσωμάτωση. Το κεφάλαιο αυτό θα κλείσει με τα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζουν μέσα από την καθημερινή εντριβή τους αλλά και τις

δυσκολίες του ρόλου τους καθώς επίσης τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σε σχέση με την κοινωνία, τους φορείς και τα θεσμικά όργανα.

Πάνω σε αυτό το θεματικό πλαίσιο που θα βασιστεί η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία και μέσω της ανωτέρου δομής θα γίνει μια προσπάθεια ώστε να εξαχθούν ολοκληρωμένα συμπεράσματα. Συμπεράσματα που σχετίζονται γύρω από την διαδικασία που ακολουθείται κατά την διαδικασία της ενσωμάτωσης. Του ορθού τρόπου αλλά και της ομαλής ενσωμάτωσής τους σε ένα «νέο» πλαίσιο καθημερινής ζωής.

Μεθοδολογία Έρευνας

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι να μελετηθεί κατά πόσο η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών «συνοδεύομενη» από τα δυο πολύτιμα εργαλεία που κατέχει το κράτος, τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και τους Κοινωνικούς Λειτουργούς ολοκληρώνεται επιτυχώς.

Βάση της άντλησης της παρακάτω βιβλιογραφικής ανασκόπησης αλλά και για την βοήθεια της καλύτερης κατανόησης του θέματος της διπλωματικής εργασίας δημιουργήθηκαν τα παρακάτω ερωτήματα:

1. Κοινωνική ενσωμάτωση μεταναστών, τι είναι και τι περιλαμβάνει;
2. Ποια είναι η συμβολή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και μέσα από ποιες δράσεις τους ενισχύεται η κοινωνική ενσωμάτωση;
3. Ποια η συμβολή των κοινωνικών λειτουργών;

Μια επιστημονική έρευνα συμπεριλαμβάνει την χρήση αυστηρών αλλά και τεκμηριωμένων μεθόδων (Ζαφειρόπουλος, 2015). Έτσι λοιπόν, η συγκεκριμένη βασίστηκε στην βιβλιογραφία που αντλήθηκε, ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση. Αυτή συμπεριλαμβάνει βιβλία, άρθρα, νόμους, εγχειρίδια και ιστοσελίδες για την μετανάστευση, την κοινωνική ενσωμάτωση, τις δράσεις των ΜΚΟ και τον ρόλο του ΚΛ. Επιπλέον, βασίζεται σε εμπειρίες από άλλους επιστήμονες που έχουν ήδη θίξει αντίστοιχα θέματα στο παρελθόν.

Θα γίνει μια προσπάθεια περιγραφής αμερόληπτου τρόπου, του ευρύτερου πλαισίου του μεταναστευτικού ζητήματος και της ενσωμάτωσης. Θα δοθούν οι απαραίτητοι ορισμοί όλων των εννοιών, θα αναφερθεί η μεταναστευτική πολιτική, το θεωρητικό πλαίσιο της ένταξης και διαμέσου της μελέτης περίπτωσης θα υπογραμμιστεί η συμβολή των ΜΚΟ και των ΚΛ στην διεκπεραίωση της διαδικασίας. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η παρούσα διπλωματική λαμβάνει χώρα υπό την σκοπιά του κράτους. Ως γνωστόν, μια επιστημονική έρευνα χαρακτηρίζεται από μια σημαντική ιδιότητα. Οι επιστημονικές θεωρίες μπορούν και χρειάζεται να δοκιμαστούν μέσω άλλων παραδειγμάτων ή νέων δεδομένων, δηλαδή σε διαφοροποιημένα πλαίσια αντί του αρχικού που στηρίχτηκε. Με αυτό το τρόπο θα εξεταστεί εάν είναι γενικά εφαρμόσιμη (Ζαφειρόπουλος, 2015).

Θα χρησιμοποιηθεί η ποιοτική ανάλυση διότι πρόκειται για ένα θέμα που αφορά τις κοινωνικές επιστήμες. Οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν και υποστηρίζουν την επιλογή της ποιοτικής ανάλυσης είναι η ανάλυση κειμένων από την υπάρχουσα βιβλιογραφία, η ανάλυση του περιεχομένου και η επιλογή της μελέτης περίπτωσης. Ένας ακόμα, στόχος της παρούσης εργασίας είναι να αναφερθεί και να αναλυθεί ολόκληρη η κοινωνική διαδικασία και όχι να υπάρξει μέτρηση κάποιων δεικτών.

Χρησιμοποιήθηκαν πρωτογενείς πηγές, όπως είναι οι διεθνείς συμφωνίες, στατιστικά στοιχεία και νομοθεσία. Οι δευτερογενείς πηγές που χρησιμοποιήθηκαν περιλαμβάνουν άρθρα

γενικού τύπου, άρθρα επιστημονικών περιοδικών, ιστότοπους, πρακτικά από συνέδρια, αναφορές ή εκθέσεις, εγχειρίδια και ενημερωτικά δημοσιεύματα (ειδησεογραφία). Η άντληση των ανωτέρω έγινε μέσω διαδικτύου, ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών που διαθέτει το Πανεπιστήμιο και από βιβλία προσωπικής συλλογής αλλά και δανεισμό βιβλίων φιλικής συμμετοχής.

Συνοψίζοντας την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, η διπλωματική εργασία θα αναδειξεί κομμάτια από την πλούσια ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία για τους μηχανισμούς και τις πρακτικές που ακολουθεί η χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με την μελέτη περίπτωσης θα υπάρξει η κατάλληλη βοήθεια για την αναγνώριση της σημαντικότητας των ρόλων των ΜΚΟ και των ΚΛ.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας άντλησης όλων των απαραίτητων πληροφοριών άλλαξε αρκετά η δομή της διπλωματικής εργασίας. Αυτό συνέβη λόγω του ότι ενημερώθηκα και διδάχθηκα τις διαφορές μεταξύ κάποιων εννοιών όπου δόθηκαν οι ορισμοί. Έχοντας ήδη στον χώρο των ΜΚΟ έξι χρόνια συνεχίζω να ακούω, να μαθαίνω και να υιοθετώ. Μέσω αυτού του «ταξιδιού» που ονομάζεται συγγραφή διπλωματικής εργασίας αποκόμισα ακόμα πιο πολλά και ενημερώθηκα εις βάθος για πρακτικές, νομοθεσίες, κώδικες γύρω από τους άμεσα εμπλεκόμενους επί του μεταναστευτικού ζητήματος και της κοινωνικής ένταξης.

Ένας περιορισμός που συνάντησα κατά την άντληση πληροφοριών είναι το ελλιπές υποστηρικτικό υλικό με θέμα τους ΚΛ και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά την παροχή υπηρεσιών τους στον επωφελούμενο. Προβλήματα που μεταφράζονται ως δυσκολίες ολοκλήρωσης του έργου τους. Δεν υπάρχει αρκετό υλικό είτε σε μορφή συνεντεύξεων, είτε ερωτηματολογίων είτε και μαρτυρίες τους πάνω στο κομμάτι των δυσκολιών που έρχονται αντιμέτωποι.

Ελπίζω μελλοντικά να γίνει μια τέτοια προσπάθεια να ακουστεί ο λόγος των ΚΛ διότι μέσω εκείνων θα ηχήσουν τα προβλήματα και το λεγόμενο «gar» του κράτους, των κυβερνητικών και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων αλλά και των υπόλοιπων οργάνων που εμπλέκονται στην ενσωμάτωση. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι μέσω των ΚΛ μιλούν και οι ίδιοι οι μετανάστες για τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν σε αυτή την τόσο ευαίσθητη περίοδο που διανύουν κατά την ενσωμάτωσή τους.

Κεφάλαιο 1 Μεταναστευτικό Ζήτημα

1.1 Μετανάστευση και Ορισμός

Το μεταναστευτικό φαινόμενο δίνει σήματα ζωής από την δημιουργία του κόσμου. Σύμφωνα με αναδρομές σε αρχαία χρόνια γίνεται γνωστή η ύπαρξή του. Όλα τα κράτη έρχονται αντιμέτωπα με το ζήτημα αυτό και καλούνται να ανταπεξέλθουν. Η μορφή αντιμετώπισης αλλάζει, καθώς μπορεί να είναι στο κομμάτι της υποδοχής, της προέλευσης ή της διέλευσης (Νάσκου Περράκη, 2011).

Η μετανάστευση χαρακτηρίζεται ως ένα φαινόμενο με πολλές διαστάσεις και πολλά επίπεδα. Εμπλέκει διάφορους τομείς, οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό ακόμη και ψυχολογικό ή κοινωνιολογικό. Συμφυές φαινόμενο της εξέλιξης του ανθρώπου (ΥΜΠ, 2018). Με μια πιο γενική ερμηνεία η μετανάστευση είναι η είτε η προσωρινή είτε η μόνιμη αλλαγή του τόπου διαμονής. Αφορά είτε ένα άτομο, είτε μια ομάδα ατόμων. Είναι η μετακίνηση πληθυσμού ανάμεσα σε κράτη εξαιτίας μεταβολών στους ανωτέρους τομείς (ΥΜΠ, 2018).

Η ελληνική νομοθεσία αναφέρει την μετακίνηση σε ατομικό επίπεδο ή και σε επίπεδο ομάδας ανθρώπων σε κάποια άλλη χώρα από την χώρα προέλευσης ως μετανάστευση (Ν. 4686/2020).

Οποιαδήποτε μετάβαση σε άλλη περιοχή είτε για μικρό χρονικό διάστημα είτε για μεγάλο ονομάζεται μετανάστευση. Η ερμηνεία μερικών προσεγγίσεων σχετικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης υπογραμμίζει την επιθυμία «επένδυσης» του ανθρώπινου οργανισμού σε κάτι ανώτερο ποιοτικά από το ήδη υπάρχον (Αναγνωστόπουλος, 2020).

Συχνά συναντάμε τους δύο όρους «μετανάστης» και «πρόσφυγας» να χρησιμοποιούνται από το ευρύ κοινό χωρίς να υπάρχει κάποια διαφοροποίηση. Εδώ θα πρέπει να αποσαφηνιστεί η κάθε λέξη με την ερμηνεία της. «Πρόσφυγας» ονομάζεται κάποιος στην περίπτωση διαφυγής από τον τόπο του λόγω διώξεων ή ένοπλων συγκρούσεων. Ο πρόσφυγας αναζητά την παροχή ασφάλειας συνήθως σε γειτονικές χώρες και την άμεση βοήθεια. Από την άλλη πλευρά «Μετανάστης» ονομάζεται κάποιος που μετακινείται με σκοπό την βελτίωση ζωής είτε στο εργασιακό περιβάλλον, είτε στον εκπαιδευτικό τομέα αλλά και αυτός που αποσκοπεί σε πιθανή επανένωση της οικογένειάς του (UNHCR, 2016).

Η μετανάστευση μπορεί να χαρακτηριστεί, ως ένα σύγχρονο φαινόμενο που αποτελείται από σύνθετες και περίπλοκες διαδικασίες με παγκόσμια εμβέλεια (Παπαδοπούλου, 2006).

Σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, το άτομο που εγκαταλείπει τον τόπο που μένει για την εύρεση καλύτερων συνθηκών (κοινωνικών, οικονομικών, εκπαιδευτικών) ονομάζεται μετανάστης (Διεθνής Αμνηστία, 2016).

Ένας σημαντικός λόγος που μπορεί να οδηγήσει ένα άτομο στην μετανάστευση είναι ο αναγκαστικός εκτοπισμός του από την χώρα προέλευσης. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε κατάσταση πολέμου, σε θρησκευτικές αιτίες, εθνικές ή ακόμα και πολιτικές αιτίες. Εκεί έχουμε την λεγόμενη αναγκαστική ή ακούσια μετανάστευση (Σαρρή, 2008).

Από την αντίθετη πλευρά, οι ορισμοί που έχουν δοθεί πιο πάνω αφορούν την εκούσια μετανάστευση, όπου στηρίζεται συνήθως σε λόγους ανεύρεσης μιας ποιοτικά καλύτερης ζωής. Πολλές φορές, η εκούσια μετανάστευση αναφέρεται σε οικονομικούς λόγους που δυστυχώς ορισμένοι δημιουργούν μια λανθασμένη εντύπωση με αποτέλεσμα την διχοτόμηση των μεταναστών σε δυο κατηγορίες, στους «νόμιμους» και τους «παράνομους». Βάση της οικονομικής πτυχής του μεταναστευτικού ζητήματος αναδύονται δυο προσεγγίσεις που αντικρούονται μεταξύ τους. Την μαρξιστική-λενιστική προσέγγιση που στηρίζεται στο κέντρο – περιφέρεια και στη νεοκλασική προσέγγιση που στηρίζεται στο άτομο και την δική του επιλογή (Ματσίγκας, 2020).

Η πρώτη Εθνική Στρατηγική όσον αφορά την ένταξη νέων πολιτών που προέρχονται από τρίτες χώρες εκπονήθηκε τον Απρίλιο του έτους 2013. Στόχος της ήταν η οροθεσία εθνικών στρατηγικών και βασικών αρχών για την εκδίπλωση μιας άρτιας πολιτικής για την ένταξη των νόμιμων πολιτών που διαμένουν στην Ελλάδα (ΥΜΠ, 2018). Στυλοβάτης της Εθνικής Στρατηγικής έχει χαρακτηριστεί η διεθνής διάσταση που έχει λάβει το θέμα γύρω από τους άξονες οικονομία, αγορά εργασίας και ελληνική πολιτεία. Λόγω διεθνών και εσωτερικών συγκυριών έχει δημιουργηθεί μια νέα ανάγκη αναθεώρησης, αυτή της Εθνικής Στρατηγικής ένταξης. Οι πραγματικότητες που αναδύονται μέσα από την Εθνική Στρατηγική και αποτελούν την βάση της είναι:

1. Η ύπαρξη υψηλών ποσοστών φτώχειας και ανεργίας στις ευάλωτες κυρίως ομάδες (άτομα που πάσχουν από μετατραυματικές διαταραχές, γυναίκες ή παιδιά) κατά την εισροή μεικτών ρευμάτων μετανάστευσης από περιοχές που κυριαρχεί πόλεμος (ΥΜΠ, 2018).
2. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω διακρίνεται η ύπαρξη οικονομικής ύφεσης, λόγω αυξημένης ανεργίας, μειώνονται οι εκάστοτε θέσεις εργασίας με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται τα άτομα αυτά κατά την ένταξη (ΥΜΠ, 2018). Η δημιουργία αλλά και η λειτουργία του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής περιστρέφεται και δίνει μεγάλη έμφαση γύρω από την υποστήριξη των είδη υπαρχόντων μεταναστών ή των αιτούντων διεθνούς προστασίας. Μέσω του Υπουργείου γίνεται μια προσπάθεια στην παροχή αλλά και προστασία της κοινωνικής συνοχής, καθώς και στη διασφάλιση της διαμονής τους. Το Υπουργείο επιπρόσθετα προσπαθεί να προβλέψει και να σχεδιάσει δράσεις και προγράμματα στοχεύοντας στην ομαλότερη ένταξη (ΥΜΠ, 2018).

3. Η δημιουργία μιας νέας ανάγκης για περαιτέρω συμμετοχή θεσμικών ή μη παραγόντων που πρέπει να δράσουν κατά τη διαδικασία υποδοχής και ενσωμάτωσης των μεταναστών (π.χ Δήμοι, οργανισμοί) (ΥΜΠ, 2018).
4. Ο σχηματισμός του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (Τ.Α.Μ.Ε.) με σκοπό να υποστηριχθεί η προσπάθεια που καταβάλλεται από το κάθε Κράτος Μέλος της ΕΕ για να υιοθετηθεί και να αναπτυχθεί ένα κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου και μετανάστευσης. Επιπρόσθετα μέσω αυτού, να υποστηριχθεί η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ένταξης ή η πολιτική επιστροφής. Με γνώμονα πάντα την διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με τη βοήθεια πάντα της χρηματοδοτικής υποστήριξης του Τ.Α.Μ.Ε (ΥΜΠ, 2018).
5. Η ύπαρξη ενός πλαισίου σχετικά με την υποδοχή και την ένταξη ίδιας γραμμής με βασικό χαρακτηριστικό την ισότητα αλλά και την νομιμότητα βάζοντας βάσεις σε μια ανοιχτή, ποικιλόμορφη αλλά και ταυτόχρονα δυναμική κοινωνία. Απορροφώντας και με αποδοχή της διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας (ΥΜΠ, 2018).
6. Για την ολοκλήρωση του παραπάνω, το σωστό συντονισμό αλλά και την κατόπτευση της κοινωνικής αποδοχής και συνοχής ο Εθνικός Μηχανισμός Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής αλλά και το Κυβερνητικό Συμβούλιο Κοινωνικής Πολιτικής (ΚΥ.Σ.ΚΟΙ.Π.) παίρνουν τα ηνία (ΥΜΠ, 2018).
7. Για την διασφάλιση του συνολικού συντονισμού καθώς και την ακολουθία των αρμόδιων Υπουργείων για την μεγιστοποίηση αλλά και την πιο αποτελεσματική ένταξη, η Εθνική Στρατηγική πέρασε στην επανεξέταση (ΥΜΠ, 2018).

1.2 Ιστορική Αναδρομή σε Ευρώπη και Ελλάδα

Η εκσυγχρονισμένη εκδοχή ενός πολύ παλιού φαινομένου ονομάζεται μετανάστευση (Παρίσης, 2015). Σημειώνεται πως τα τελευταία χρόνια έχει διπλασιαστεί η μετανάστευση. Αυτό συμβαίνει διότι είναι ένα φαινόμενο που διαμορφώνεται και αυξάνεται με την παγκοσμιοποίηση. Μια εκτίμηση που υπάρχει είναι ότι τα άτομα που κατοικούν εκτός της χώρας προέλευσής τους είναι περίπου τα διπλάσια εντός των τελευταίων πενήντα ετών (European Anti Poverty Network, 2010).

Σύμφωνα με τον Rystad η μετανάστευση δεν αποτελεί μια σύγχρονη κατάσταση. Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας λαμβάνουν μέρος οι μετακινήσεις ατόμων. Από την αρχή της ύπαρξης του ανθρώπου αλλά και άλλων οργανισμών διακρίνεται η ανάγκη της μετακίνησης (Rystad, 1992). Τέτοια παραδείγματα είναι ζώα που με την αλλαγή περιβάλλοντος «αναγκάζονται» να μεταναστεύσουν προς εύρεση καλύτερων καιρικών συνθηκών. Ακόμη και για εύρεση τροφής, παρομοίως και ο ανθρώπινος οργανισμός λόγω διατροφικής εξάρτησης (κυνήγι).

Μετά τον 19^ο αιώνα υπάρχουν αρκετές μετακινήσεις εκτός των συνόρων αλλά και εντός των μεγάλων αστικών κέντρων. Σύμφωνα με τον Γεωργούλα, στη περίοδο των Βαλκανικών πολέμων περίπου ένα εκατομμύριο αλλοδαποί καταφθάνουν στην ελληνική επικράτεια. 25.000 από τη Βουλγαρία το 1919 με την συμφωνία, μετά την Μικρασιατική καταστροφή του 1922 περίπου το 1,4 εκατομμύριο Ελλήνων από Καππαδοκία, Μικρά Ασία και Πόντο. Το 1950 με περίπου 350.000 από Κωνσταντινούπολη ενώ ένα πιο μεγάλο μέρος πληθυσμού με την πτώση του Φαρούκ έρχεται από την Αίγυπτο (Γεωργούλας, 2009)

Ο Rystad χωρίζει την μετανάστευση σε τέσσερις χρονικές περιόδους (Rystad, 1992). Η πρώτη διαδραματίζεται από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα ως το Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου εκεί έχουμε μια μορφή ελεύθερης μετανάστευσης μεταξύ Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής και Αυστραλίας. Η δεύτερη εκτείνεται ανάμεσα στον Α' Παγκόσμιο και τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Ενώ η τρίτη καλύπτει την μετέπειτα περίοδο μέχρι και το 1974, όπου εδώ υπάρχουν και οι λεγόμενες μαζικές μετακινήσεις ατόμων. Όμως ήταν μετακινήσεις προσωρινών μεταναστών (Μπαγκαβός & Παπαδοπούλου, 2003). Τέλος, η τέταρτη χρονική περίοδος αντιπροσωπεύει το 1974 έως και σήμερα.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, δημιουργήθηκε η ανάγκη ανοικοδόμησης. Εκείνη την περίοδο, ξεκίνησε η ανάπτυξη της βιομηχανίας κάτι που απαιτούσε την απασχόληση νέου εργατικού δυναμικού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα νέες μεταναστευτικές ροές σε Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία. Κάποιες χώρες υποδέχτηκαν μεταναστευτικά κύματα εκτός ΕΕ. Συνήθως αυτό έχει να κάνει με το παρελθόν της αποικίας του κράτους (Τριανταφυλλίδου & Γρώπα, 2009).

Με την πτώση καθεστώτων (πολιτικοί παράγοντες) και την πτώση του τείχους του Βερολίνου, δημιουργήθηκε η δίοδος μεταναστευτικών ροών σε Δυτική Ευρώπη και Ελλάδα. Πλέον η Ελλάδα πήρε τον ρόλο υποδοχής μεταναστών (έλξης) και όχι αποστολής (απόθησης) (Μάνος, 2012).

Με όλες αυτές τις μετακινήσεις, αναγκαστικές και μη, δημιουργήθηκαν κοινωνικές ταραχές, έγινε αισθητό το στοιχείο του ρατσισμού και πλέον έως και σήμερα συνεχίζουν να υπάρχουν προκαταλήψεις. Υπάρχει μια εχθρότητα μεταξύ γηγενών και μεταναστών και για αυτό το λόγο δημιουργήθηκε η ανάγκη ρύθμισης εισόδου των μεταναστών στην εκάστοτε χώρα καθώς και η προσπάθεια της ομαλής ενσωμάτωσης (Μπαγκαβός & Παπαδοπούλου, 2003).

1.3 Αιτίες που Οδηγούν στην Μετανάστευση

Μια πρώτη επαφή με τις πιο κύριες αιτίες που μπορούν να οδηγήσουν ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων στη μετανάστευση αναδεικνύει ότι αναζητούν πιο καλές συνθήκες διαβίωσης από που ήδη αντιμετωπίζουν, επίσης αναζητούν καλύτερες οικονομικές συνθήκες από αυτές που βιώνουν. Άλλο ένα μεγάλο κομμάτι που αποτελεί αίτιο μετανάστευσης είναι η επανένωση σε οικογενειακό επίπεδο, κάτι που αποτελεί ένα πολύ ισχυρό κίνητρο που οδηγεί στη μετανάστευση. Τέλος, κράτη και περιοχές που κυριαρχεί ο πόλεμος, η βία και η παραβίαση των βασικών δικαιωμάτων όπως είναι η ελευθερία των ανθρώπινου οργανισμού οδηγεί συχνά στην φυγή (ΥΜΠ, 2018).

Σύμφωνα με τις δημοσιεύσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ποικίλουν οι λόγοι μετανάστευσης. Οι λόγοι μπορεί να είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα, η κλιματική αλλαγή, η ασφάλεια, η δημογραφία και η φτώχεια (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Λόγοι όπως είναι η απώθηση (να φύγει) ή η έλξη (να πάει) ωθούν ένα άτομο στη μεταναστευτική δραστηριότητα. Οι παράγοντες απώθησης και έλξης είναι τρεις.

Η πρώτη κατηγορία είναι οι κοινωνικοπολιτικοί παράγοντες. Σε αυτή την κατηγορία αναφερόμαστε σε διώξεις θρησκευτικές, φυλετικές, πολιτιστικές και πολιτικές. Σε περιπτώσεις πολέμου, σύγκρουσης ή διώξης η μετανάστευση θεωρείται αναγκαστική, άρα ονομάζονται ανθρωπιστικοί πρόσφυγες. Τα τελευταία έτη έχουν καταγραφεί πολλές τέτοιες περιπτώσεις εισόδου στην Ευρώπη. Πολλές ομάδες ατόμων έχουν καταφύγει στη μετακίνηση εντός ΕΕ. Πάνω από 73.000 αιτούντες άσυλο στην ΕΕ το 2019 προήλθαν από χώρες που υπήρχε πόλεμος. Ένα σχετικό παράδειγμα είναι η Συρία που είναι στην πρώτη θέση, το Αφγανιστάν στη δεύτερη και το Ιράκ στη τρίτη θέση (Europarl, 2021).

Την δεύτερη κατηγορία κατέχουν οι δημογραφικοί και οικονομικοί παράγοντες. Σε αυτή την κατηγορία η μετανάστευση έχει άμεση σχέση με την οικονομία ενός κράτους, τα πρότυπα της εργασίας και το ποσοστό ανεργίας. Στην έλξη συμπεριλαμβάνεται η ευκαιρία απασχόλησης, ο υψηλότερος μισθός, το καλύτερο βιοτικό επίπεδο και οι εκπαιδευτικού περιεχομένου ευκαιρίες. Στην ώθηση συμπεριλαμβάνονται οι μη ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες. Τέτοιο παράδειγμα έχουμε το 2017, σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) όπου υπάρχει διακίνηση εργαζομένων με στόχο την εύρεση απασχόλησης. Σχεδόν 164 εκατομμύρια άτομα μετανάστευσαν, με το 70% να μετακινείται σε κράτη υψηλότερου εισοδήματος, το 18,6% σε κράτη πιο υψηλού από του μεσαίου, το 10,1% σε κράτη με μεσαίο εισόδημα και ένα μικρό ποσοστό 3,4% σε κράτη χαμηλότερου εισοδήματος. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020).

Η τρίτη κατηγορία αφορά τους περιβαλλοντικούς παράγοντες. Είναι μια κατηγορία που δεν μπορεί να προβλεφθεί τις περισσότερες φορές. Οι αλλαγές του περιβάλλοντος είναι οι σεισμοί,

οι πλημμύρες και οι τυφώνες. Μακροπρόθεσμα βάσει κοινής λογικής και παρακολούθησης των καταστάσεων, το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής συμβάλλει στην δημιουργία ακραίων φαινομένων. Επακόλουθο της αλλαγής μπορεί να είναι η αναγκαστική εγκατάλειψη της περιοχής με σκοπό την αναζήτηση ασφαλέστερης κατοικίας. Συνήθως η αναζήτηση νέου τόπου κατοικίας γίνεται εντός συνόρων ή διασυνοριακά (IOM, 2007).

Σημειώνεται πως δεν μπορεί να γίνει εκτίμηση σχετικά με τον ακριβή αριθμό των μεταναστών της τρίτης κατηγορίας. Κάποιες εκτιμήσεις δείχνουν ένα εύρος 25 εκατομμυρίων με 1 δισεκατομμύριο μέχρι και το 2050 (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2020). Σύμφωνα με την Eurostat τον Ιανουάριο του 2019, ο πληθυσμός τρίτων χωρών που καταγράφηκε να διαμένει σε χώρα της ΕΕ ανέρχόταν στα 21,8 εκατομμύρια. Επιπρόσθετα, τα 13,3 εκατομμύρια ήταν άτομα που διέμεναν σε ένα κράτος – μέλος της ΕΕ και ήταν πολίτες άλλου κράτους - μέλους (Eurostat, 2022).

1.4 Κατηγοριοποίηση της Μετανάστευσης

Η κατηγοριοποίηση της μετανάστευσης διαχωρίζεται ανάλογα με την χρονική περίοδο που λαμβάνει χώρα η μετανάστευση. Το μεταναστευτικό φαινόμενο πριν τον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μπορεί να χαρακτηριστεί ως παραδοσιακή μετανάστευση. Οι μετακινήσεις κατά την βιομηχανική εποχή με γνώμονα τα οικονομικά αίτια κατηγοριοποιούν την μετανάστευση σε σύγχρονη. Θα μπορούσαμε να πούμε πως η τρίτη χρονική κατηγορία, η νεωτερική μοιάζει με την δεύτερη, της σύγχρονης, διότι τα αίτια είναι πάλι οικονομικά, απλά συνοδεύουν άλλη περίοδο, αυτή της εκβιομηχάνισης. Άμεση συνάρτησή της είναι η ανάπτυξη τόσο στο κοινωνικό όσο και στον οικονομικό τομέα (ΥΜΠ, 2018).

Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική για την ένταξη από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, ανάλογα με τα κριτήρια γίνεται κατηγοριοποίηση του όρου της μετανάστευσης. Ένα πρώτο κριτήριο είναι αυτό της χρονικής περιόδου. Η προσωρινή μετανάστευση ή μόνιμη, είναι άμεσα εξαρτώμενη της χρονικής διάρκειας. Δεύτερο κριτήριο είναι η επιλογή της μετακίνησης, αν δηλαδή έχει επιλέξει το ίδιο το άτομο την μετακίνησή του ή του την έχουν επιβάλλει. Με άλλα λόγια, αν η μετανάστευση είναι εκούσια ή ακούσια. Ενώ, άλλο ένα κριτήριο είναι ο αριθμός των ατόμων, αν είναι ατομική ή ομαδική μετανάστευση. Το τέταρτο κριτήριο αφορά τον χαρακτήρα νομικού περιεχομένου της μετανάστευσης, εάν γίνεται σε νόμιμα πλαίσια ή παράτυπα. Τέλος, το γεωγραφικό πεδίο που λαμβάνει χώρα η μεταναστευτική δραστηριότητα την κατατάσσει σε εξωτερική (διεθνής) ή εσωτερική. Με το πέρας όμως των τελευταίων δεκαετιών, τα νέα καθεστώτα και την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας δημιουργήθηκαν καινούριες αιτίες για μετανάστευση, που συνεπάγεται και καινούριες κατηγορίες μετανάστευσης.

Συναντάμε συχνά την έννοια της μετανάστευσης για εκπαιδευτικούς λόγους ή και εξειδίκευσης, όπως η απόκτηση προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού τίτλου. Πολύ συχνά παιδιά μεταναστεύουν σε άλλες περιοχές ή και χώρες με σκοπό την εκπαίδευση, στο οποίο παράδειγμα ανήκω και εγώ. Ο όρος κοινωνική μετανάστευση αφορά κυρίως την οικογενειακή επανένωση, μέλη μιας οικογένειας τα οποία για κάποιους λόγους έπρεπε να υπάρξει διαχωρισμός. Μια ακόμα κατηγορία είναι η μετανάστευση λόγω κάποιας εμπορικής δραστηριοποίησης ή εποχικής εργασίας, για παράδειγμα άτομα που εργάζονται σε θιάσους ή σε εποχιακά καταστήματα. Μια αρκετά σημαντική αιτία που μπορεί να οδηγήσει στην μετανάστευση είναι οι περιβαλλοντικές καταστροφές (σεισμός, φωτιά, πλημμύρα).

Τέλος, ένα νέο αίτιο, όπως είναι αυτό της εξειδίκευσης εργαζομένου, μπορεί να κατευθύνει τον άμεσα ενδιαφερόμενο στην μετανάστευση. Επιστήμονες, στελέχη εταιριών που αναγκάζονται να μετακινηθούν για κάποια εκπαίδευση ή για μια κατάκτηση νέας θέσης, ακόμη και

μετανάστευση για την παροχή βοήθειας σε ευάλωτο πληθυσμό. Τέτοια παραδείγματα είναι στελέχη ιδιωτικών εταιριών, εργαζόμενοι σε διεθνείς οργανισμούς και διεθνών ΜΚΟ.

Κεφάλαιο 2 Κοινωνική Ενσωμάτωση

2.1 Ορισμός και Έννοια της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης

Δύο είναι οι έννοιες που συσχετίζονται άμεσα με την κοινωνική δικαιοσύνη, αυτή της αλληλεγγύης και εκείνη της κοινωνικής ενσωμάτωσης (Hare, 2004).

Στην κοινωνιολογία η ενσωμάτωση περιγράφει την λειτουργία και τον κοινωνικό μηχανισμό που χρησιμοποιεί ένα άτομο κατά τη συμμετοχή του εντός των ομάδων και της κοινωνίας (Abercrombie & Hill & Turner, 1991).

Όλο και περισσότεροι άνθρωποι εκτοπίζονται από τα σπίτια τους λόγω πολέμου και συγκρούσεων από ό,τι έχει καταγραφεί ποτέ στο παρελθόν. Πολλοί εκτοπίζονται ακόμη και για δεκαετίες. Ως αποτέλεσμα, υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον για την προώθηση της σταθερότητας, αν όχι σύμφωνα με μόνιμες λύσεις, αλλά με επιτυχημένες λύσεις. Η επιτυχία αυτών των λύσεων αξιολογείται εν μέρει από το πόσο καλά ενσωματώνονται οι μετανάστες στις νέες τους κοινωνίες. Η ολοκλήρωση, με την ευρεία της έννοια, αναφέρεται στην ένταξη και τη συμμετοχή, τόσο οικονομική όσο και κοινωνική. Αν και το επίκεντρο είναι συχνά το πώς αλλάζουν οι ίδιοι οι μετανάστες την ενσωμάτωση και αν η επιτυχής ένταξη απαιτεί ένα κοινωνικό πλαίσιο που υποστηρίζει την ένταξη και τη συμμετοχή (Hynie, 2018).

Οι δύο όροι «ένταξη και ενσωμάτωση» κατέχουν τη σημαντικότερη θέση των όρων στην κοινωνιολογία. Στόχος των δύο όρων είναι η ανάλυση διαδικασιών συμμετοχής ή μη στην κοινωνία (Δημουλάς & Παπαδοπούλου, 2004).

Ο όρος κοινωνική ενσωμάτωση (social intergration) απεικονίζει την προσπάθεια διαφορετικών ομάδων ανθρώπων να συμμετέχουν σε βασικές δομές της διακυβέρνησης και της οικονομίας διατηρώντας πάντα τα χαρακτηριστικά καταγωγής τους. Για να χαρακτηριστεί μια κοινωνία ενσωματωμένη θα πρέπει να έχουν «ξεπεραστεί» οι διακρίσεις περί έθνους, να υπάρχει η αποδοχή της διαφορετικότητας και πάντα να ενθαρρύνονται όλες οι ομάδες και οι φορείς κατά τη συμβολή τους. Η πολιτική πρακτική που είναι ιδανική για τη διαδικασία αυτή ονομάζεται «ενσωμάτωση» και διαφέρει από την «αφομοίωση» του μεταναστευτικού πληθυσμού στην νέα χώρα κατοικίας. Η διαφορά των δύο εννοιών είναι ότι κατά την ενσωμάτωση όλα διαδραματίζονται με αμοιβαία ανοχή και αποδοχή της ποικιλομορφίας (Βεικου & Λαλαγιάννη, 2015).

Αντίστοιχα δίνεται παρόμοιος ορισμός της ενσωμάτωσης, ως συμμετοχική δυνατότητα σε κοινωνικοοικονομικές δομές εντός της χώρας που έχει γίνει είσοδος του μετανάστη (Κοντής, 2001).

Η έννοια της ενσωμάτωσης είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια απλή συνύπαρξη. Αποτελεί έναν ιδανικό τρόπο παρά πραγματικό. Λόγω της πολύ-πολιτισμικότητας και των

αντιδράσεων της κοινωνίας (ξενοφοβία, ρατσισμός) οι φορείς καλούνται να ασκήσουν πίεση με πολιτικό υπόβαθρο με σκοπό την προώθηση μέτρων ενσωμάτωσης (Βεικου & Λαλαγιάννη, 2015).

Πολύ συχνά βλέπουμε ότι η «κοινωνική ένταξη» και η ενσωμάτωση χρησιμοποιούνται σαν να είναι ίδιοι όροι. Αυτό συμβαίνει διότι η περιγραφή και η ανάλυση των διαδικασιών συμμετοχής στο κοινωνικό σύστημα είναι παρόμοιοι όροι. Με την επεξήγηση των δύο όρων insertion & inclusion θα είναι πιο ευδιάκριτη η διαφορά. Insertion (act of putting in) είναι η εισαγωγή και αφορά την διαδικασία ένταξης στην κοινωνία όπως είναι η συμμετοχή, η απασχόληση σε φορείς, στα κοινά και σε σωματεία. Είναι ένας πολιτικός όρος όπου αναφέρει την προσπάθεια ένταξης σε περιπτώσεις ύπαρξης εμποδίων κατά την κοινωνικοποίηση του ατόμου σε ομαλά πλαίσια. Inclusion (act of including) είναι η συμπερίληψη, δηλαδή η ενσωμάτωση. Αφορά την κοινωνικοποίηση σε πρωτογενές επίπεδο όπως είναι η οικογένεια, το σχολείο και η κοινωνία (Schnapper, 2008)

Η κοινωνική ενσωμάτωση λοιπόν, αναφέρεται στην εισαγωγή του ατόμου σε μια κοινωνία, στις σχέσεις που αποκτά το άτομο με την κοινωνία. Στην περίπτωση της ενσωμάτωσης των μεταναστών, ένα βασικό στοιχείο της κοινωνικοποίησης υπάρχει ήδη, διότι έχουν ενσωματωθεί ήδη σε μια πρώτη κοινωνία, αυτή της προέλευσής τους. Η ενσωμάτωση επικεντρώνεται πλέον στην αναδιάταξη, ή αλλιώς αντικατάσταση των σχέσεων μεταξύ ατόμου και «νέας» κοινωνίας. Θα πρέπει να γίνει προσπάθεια υιοθέτησης των νέων αξιών. Όσο πιο πετυχημένη είναι η διαδικασία αυτή τόσο πιο επιτυχημένη και ολοκληρωμένη θα χαρακτηριστεί η ενσωμάτωση (Παπαδοπούλου, 2011).

2.2 Μεταναστευτική Πολιτική - Ενσωμάτωση στη «Θεωρία»

Σύμφωνα με την ελευθερία κυκλοφορίας ατόμων εντός της ΕΕ και την ταυτόχρονη αύξηση των μεταναστευτικών ροών ήρθε στην επιφάνεια η ανάγκη κοινοτικής δράσης. Την δεκαετία του 1990 το θέμα της ενσωμάτωσης κατέκτησε μια θέση στην πολιτική ατζέντα και πλέον αποτελεί θέμα κοινοτικής θεσμικής παρέμβασης. Σύμφωνα με τις πολιτικές και θεσμικές πρωτοβουλίες, καθώς και τη συνεργασία των κρατών της ΕΕ δημιουργείται η πολιτική ένταξης των μεταναστών. Η δρομολόγηση των πρωτοβουλιών αυτών γίνεται με γνώμονα το νομοθετικό περιεχόμενο αλλά και το συντονιστικό χαρακτήρα (Bruhamaj, 2016).

Το εννοιολογικό πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής κυμαίνεται γύρω από το σύνολο των μέτρων αλλά και την υιοθέτηση κοινωνικών και πολιτικών πρακτικών. Στόχος είναι η ρύθμιση και ο έλεγχος διαμονής και απασχόλησης μεταναστών, καθώς και των ατόμων που δικαιούνται διεθνή προστασία. Επίσης, η μεταναστευτική πολιτική απευθύνει «το λόγο» και «αντιμετωπίζει» τους μετανάστες που είναι ήδη εγκατεστημένοι στην χώρα υποδοχής (Μπαγκαβός & Παπαδοπούλου, 2006).

Ο ορισμός της μεταναστευτικής πολιτικής είναι ευρύς και αποτελείται από πολλές διαστάσεις. Ωστόσο, αναδεικνύεται η σημαντικότητα της άσκησης της μεταναστευτικής πολιτικής τόσο σε εξωτερικό επίπεδο για την εθνική κυριαρχία ενός κράτους όσο και σε εσωτερικό επίπεδο για την συνοχή της εκάστοτε κοινωνίας. Οι δύο άξονες που στηρίζεται η μεταναστευτική πολιτική είναι αρχικά το θεσμικό πλαίσιο που «κινεί» τις διαδικασίες υποδοχής και την αδειοδότηση της διαμονής και προστασίας των μεταναστών. Ο δεύτερος άξονας στηρίζεται στη κοινωνική πολιτική και πιο συγκεκριμένα στην εθνική και ευρωπαϊκή πολιτική κατά την υποδοχή και ένταξη μεταναστών. Σε αυτόν τον άξονα συμπεριλαμβάνονται και οι πολιτικές εκπαιδευτικού, στεγαστικού και εργασιακού περιεχομένου. Αυτοί οι δύο άξονες δεν είναι συγκεκριμένοι για να μπορούν να διαφοροποιούνται ανάλογα με τις απαιτήσεις της κάθε χώρας, με αυτό τρόπο ενισχύουν τη δυναμικότητα και την ποικιλομορφία του μεταναστευτικού φαινομένου (ΥΜΠ, 2018).

Τον Νοέμβριο του 2004 δημιουργήθηκε το πρώτο εγχειρίδιο για την ένταξη. Με την διανομή του σε όλη την επικράτεια της ΕΕ επιβεβαιώθηκε ότι ανταποκρίνεται στην ανάγκη που υπάρχει για ανταλλαγή των σωστών πρακτικών και ανταλλαγή αναγκαίων πληροφοριών τοπικού, περιφερειακού και εθνικού επιπέδου. Το εγχειρίδιο «βαφτίστηκε» ένα από τα βασικότερα στοιχεία του κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου, η συμφωνία των κοινών βασικών αρχών κατοχυρώθηκε στο Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (Niessen & Schibel, 2007).

Από το 2004, έχουμε λοιπόν την έγκριση του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων για την πολιτική ένταξης μεταναστών στην ΕΕ και έντεκα κοινές βασικές αρχές οι

οποίες συμβαδίζουν με τις βασικές αξίες ευρωπαϊκού, εθνικού, ανθρωπιστικού και πολιτικού περιεχομένου (Ευρωπαϊκή Ένωση, 14615/04). Οι αρχές αυτές στόχο έχουν να προσδιορίσουν τα σημαντικά στοιχεία μιας κοινοτικής μεταναστευτικής πολιτικής και την ανάληψη πολιτικής δέσμευσης ώστε να βοηθήσει τα κράτη μέλη να διαμορφώσουν την σωστή πολιτική ενσωμάτωσης. Ωστόσο, οι αρχές αυτές βοηθούν την ΕΕ να διερευνήσει επιπλέον την ανάπτυξη των υφιστάμενων μέσων που χρησιμοποιεί για την ενσωμάτωση. Για να ενισχυθεί η εφαρμογή των αρχών η Επιτροπή το 2005 ανακοίνωσε το «Κοινό Πρόγραμμα για την Ένταξη -Πλαίσιο σχετικά με την ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (European Commission, 2005). Το Πρόγραμμα είναι η πρώτη απάντηση που δίνει η επιτροπή μέσω της πρωτοβουλίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πλαισίου σχετικά με την ένταξη.

Όπως υποστηρίζει και ο Franco Frattini, Αντιπρόεδρος στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η ένταξη είναι μια πολύπλοκη διαδικασία και για την χώρα υποδοχής αλλά και για τον μετανάστη που καταφθάνει σε ένα κράτος της ΕΕ, για αυτό λοιπόν έχει μεγάλη σημασία η ανταλλαγή ιδεών και επιτυχημένων λύσεων (Niessen & Schibel, 2007). Κατά την ανάγνωση του πρώτου εγχειριδίου αλλά και του δεύτερου αναφέρονται και αναλύονται μεθοδολογίες. Ωστόσο, γίνεται εξέταση της δομής και του μηχανισμού για να εφαρμοστεί μια επιτυχημένη στρατηγική ένταξης σε όλους τους τομείς. Η δεύτερη έκδοση, πέραν της αναφοράς των σεμιναρίων που έλαβαν μέρος σε διάφορα κράτη μέλη, χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς για την εφαρμογή αλλά και την αξιολόγηση των μελλοντικών πολιτικών αλλά και των υπαρχόντων για την ένταξη.

Παρακάτω θα αναφερθούν οι έντεκα αρχές για την καλύτερη κατανόηση τους αλλά και της συμβολής τους στο «κοινό πρόγραμμα για την ένταξη» όπως ακριβώς αναφέρονται στο European Commission, 2005.

- 1) «Η ένταξη είναι μία δυναμική, αμφίδρομη διαδικασία, αμοιβαίου συμβιβασμού μεταξύ όλων των μεταναστών και υπηκόων των κρατών μελών.
- 2) Η ένταξη προϋποθέτει την τήρηση των θεμελιωδών αξιών της ΕΕ.
- 3) Η απασχόληση είναι το βασικό κλειδί της διαδικασίας της ένταξης, είναι κλειδί ουσιαστικής σημασίας για την συμμετοχή και τις συνεισφορές των μεταναστών στην κοινωνία υποδοχής καθώς γίνονται ορατές οι συνεισφορές αυτές.
- 4) Βασικές γνώσεις, της ιστορίας, της γλώσσας και των θεσμών της κοινωνίας υποδοχής είναι αναγκαίες για την ένταξη – επιτρέποντας στους μετανάστες να αποκτήσουν αυτές τις γνώσεις είναι σημαντικό για την επιτυχημένη ένταξή τους.
- 5) Οι προσπάθειες στον τομέα της εκπαίδευσης είναι σημαντικές για την προετοιμασία των μεταναστών και συγκεκριμένα των παιδιών τους, ώστε να είναι πιο πετυχημένα και πιο ενεργά μέλη της κοινωνίας.

- 6) Πρόσβαση των μεταναστών σε θεσμούς καθώς επίσης και σε δημόσια και ιδιωτικά αγαθά και υπηρεσίες, με ίσους όρους με τους πολίτες και με χωρίς διακρίσεις είναι βασική προϋπόθεση για καλύτερη ένταξη.
- 7) Συχνή αλληλεπίδραση μεταξύ μεταναστών και πολιτών κρατών μελών είναι βασικός μηχανισμός για την ένταξη. Κοινοί χώροι συζήτησης, διαπολιτισμικός διάλογος, εκπαίδευση σχετικά με τους μετανάστες και των πολιτισμών τους, καθώς και βελτίωση των συνθηκών ζωής σε αστικό περιβάλλον ενισχύουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταναστών και των πολιτών των κρατών μελών.
- 8) Η άσκηση των διαφόρων θρησκευτικών και πολιτισμικών πρακτικών είναι εγγυημένη σύμφωνα με τον χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων και πρέπει να προστατευθεί, με την επιφύλαξη ότι δεν θα παραβιάσει άλλα απαραβίαστα ευρωπαϊκά δικαιώματα ή δεν θα έρχεται αντιμέτωπη με την εθνική νομοθεσία.
- 9) Η συμμετοχή των μεταναστών στην δημοκρατική διαδικασία και στην δημιουργία πολιτικών και μέτρων ένταξης, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, ευνοεί την ένταξή τους.
- 10) Η ενσωμάτωση των πολιτικών και μέτρων ενσωμάτωσης σε όλα τα 'χαρτοφυλάκια' πολιτικής και τα επίπεδα διακυβέρνησης και δημόσιων υπηρεσιών αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής.
- 11) Ανάπτυξη σαφών στόχων, δεικτών και μηχανισμών αξιολόγησης είναι απαραίτητα για την προσαρμογή της πολιτικής, την αξιολόγηση της προόδου της ένταξης και να γίνει η ανταλλαγή της πληροφορίας πιο αποτελεσματική» (European Commission, 2005).

2.3 Μοντέλα Ένταξης – Ενσωμάτωση στην «Πράξη»

Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη, η ένταξη είναι ένα κομμάτι της μεταναστευτικής πολιτικής το οποίο δεν διαχωρίζεται. Από την στιγμή που το μεταναστευτικό φαινόμενο έχει τόσο μεγάλη δυναμική και πολυπλοκότητα, υπήρξε ώθηση υιοθέτησης μοντέλων και πολιτικών ένταξης τόσο σε χρονικό επίπεδο όσο και σε γεωγραφικό και πολιτισμικό. Δύο είναι τα μοντέλα ένταξης. Το αφομοιωτικό μοντέλο έχει στόχο μια ομοιογενή πολιτισμική κοινωνία. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, οι μετανάστες ακολουθούν τον τρόπο ζωής του πληθυσμού που πρόκειται να ενταχθούν. Σε αυτό το μοντέλο εγκαταλείπονται συνήθειες και τυχόν προσδέσεις προηγούμενης κοινωνίας προέλευσης. Το δεύτερο μοντέλο είναι το πολυπολιτισμικό μοντέλο, όπου στόχος είναι η αναγνώριση και διατήρηση των ιδιαιτεροτήτων κάθε πολιτισμού με αποτέλεσμα την συνύπαρξή τους. Αυτό το μοντέλο έχει υιοθετηθεί από διάφορες χώρες και εμπεριέχει δύο βασικές εκδοχές. Πρώτη εκδοχή είναι το συντηρητικό ή αλλιώς φιλελεύθερο μοντέλο, που αποδέχεται την διαφορετικότητα πολιτισμών. Βασική προϋπόθεση, τα ενδιαφερόμενα άτομα να συμπεριφέρονται σαν καταναλωτές στην αγορά και στην οικονομία της και ως πολίτες της χώρας υποδοχής. Η δεύτερη εκδοχή είναι το κοινωνικό μοντέλο και στόχος είναι η αποδοχή και αναγνώριση της πολιτισμικής διαφορετικότητας. Οι μετανάστες πρέπει να την διεκδικούν διότι η συλλογική αναγνώριση είναι ακριβώς ίδια όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα (ΥΜΠ, 2018).

Το Ελληνικό μοντέλο ένταξης αποτελεί ένα νέο μοντέλο σε σχέση με τα ανωτέρω. Στηρίζεται στο κοινωνικό μοντέλο αλλά έχει προσαρμοστεί στη δυναμική, τις ιδιαιτερότητες και τις ιδιομορφίες της κοινωνίας και πολιτείας του Ελληνικού κράτους. Ως τελικό στόχο έχει να κατακτήσει την διαπολιτισμικότητα. Το μοντέλο αυτό προσπαθεί:

1. Να διατηρεί μια ανοιχτή κοινωνία με σεβασμό στην ετερότητα.
2. Να διαφυλάττει τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις όλων των ατόμων που κατοικούν σε αυτή με σεβασμό σε όλους, γηγενείς ή μη.
3. Να εγκρίνει και να βελτιώνει την αλληλεπίδραση, τη συνεργασία, τον διάλογο αλλά και την κριτική εποικοδομητικής οπτικής γωνίας μεταξύ του διαφορετικού. Πάντα με δημοκρατικό χαρακτήρα.
4. Να προάγει την αμοιβαία κατανόηση και αποδοχή καθώς και την κοινωνική σύνδεση.
5. Να υποστηρίζει την ανάπτυξη της χώρας υποδοχής.

Για να μπορέσει όμως να επιτύχει το ανωτέρω μοντέλο, πρέπει να υπάρχει η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και κοινότητας, καθώς και η κινητοποίηση αλλά και η συμμετοχή (ΥΜΠ, 2018).

Λόγω των προσφάτων κοινωνικοπολιτικών εξελίξεων έχει επηρεασθεί σε μεγάλο βαθμό ο σχεδιασμός της ενταξιακής πολιτικής του Ελληνικού κράτους, όπως επίσης και των μέτρων αλλά και δράσεων που υποχρεούται να λάβει η Πολιτεία. Η διαμόρφωσή της αποτελείται από δυο επίπεδα. Την «Υποδοχή», που αφορά αιτούντες διεθνούς προστασίας και την «Ένταξη», που αφορά μετανάστες που είναι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας. Κατά την Υποδοχή, η Πολιτεία προσπαθεί να παρέχει στέγαση, πρόσβαση στην υγεία, προστασία και οικονομικό βοήθημα. Εάν όλα αυτά εκπληρωθούν σωστά τότε θέτουν τα σωστά θεμέλια για την μετέπειτα επιτυχημένη ενσωμάτωση. Είναι ένα πρώιμο στάδιο ένταξης. Κατά την Ένταξη η πολιτεία προσπαθεί εξασφαλίσει στέγαση, πρόσβαση στην υγεία, στην αγορά εργασίας, στην εκπαίδευση και τη δυνατότητα συμμετοχής (ΥΜΠ, 2018).

Κεφάλαιο 3 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

3.1 Τι είναι οι ΜΚΟ

Οι ΜΚΟ είναι οργανισμοί ιδιωτικής προέλευσης με δυνατότητα άσκησης δραστηριότητας και σκοπός τους είναι να απαλύνουν τον πόνο, να υποστηρίζουν συμφέροντα φτωχών και να προστατεύουν το περιβάλλον. Επίσης, μπορούν να παρέχουν βασικές κοινωνικές εργασίες καθώς και να αναλάβουν την ανάπτυξη μιας κοινότητας. Ο όρος μη κυβερνητικές οργανώσεις ισοδυναμεί με τον αγγλικό όρο Non-Governmental Organisations (NGOs) όπου και χρησιμοποιήθηκε αρχικά στο άρθρο 71 του Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Τονίζεται πως ακριβής ορισμός δεν υπάρχει. Ο όρος αυτός αναφέρεται σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις με παρουσία σε διεθνές επίπεδο. Δεν είναι Διεθνείς Οργανισμοί, όμως στηρίζονται σε επιχορηγήσεις, δωρητές και είναι ανεξάρτητες από το κράτος. Τις περισσότερες φορές έχουν ανθρωπιστικό, κοινωνικό ή περιβαλλοντικό χαρακτήρα. Κάποιες από τις πρώτες ΜΚΟ που έκαναν τα βήματά τους αισθητά στην κοινωνία είναι ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, οι Γιατροί χωρίς σύνορα και η ActionAid. Στη συνέχεια επικράτησαν και άλλες (Δήμου, 1999).

Ζωτικής σημασίας ρόλο κατέχουν οι ΜΚΟ στην κατανόηση και την εφαρμογή της εκάστοτε νομοθεσίας κατά των διακρίσεων. Είναι ένας ρόλος πολύ σημαντικός διότι υπερασπίζονται και εκπροσωπούν τα δικαιώματα θυμάτων δυνητικών και μη, τα οποία δυστυχώς πολύ συχνά δεν είναι ενήμερα των δικαιωμάτων τους. Ως ΜΚΟ ορίζεται μια τοπική, εθνική ή και διεθνής ομάδα που έχει ένα επίσημο εγγεγραμμένο καταστατικό, με ξεκάθαρους στόχους, ορατές δραστηριότητες και το διοικητικό της προσωπικό να αντιπροσωπεύει τα μέλη της. Είναι μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα, δεν συνδέεται με καμία κυβέρνηση, πολιτικό κόμμα ή ακόμη με κάποια οντότητα στον ιδιωτικό τομέα. Στόχος των ΜΚΟ είναι να προωθούν την ευημερία, να επιλύουν κοινωνικά και νομικά προβλήματα. Δια μέσου της προσπάθειας που καταβάλλουν προσπαθούν να «φέρουν» έναν ισότιμο ρόλο μεταξύ άλλων δημοκρατικών θεσμών για την ανάπτυξη και την πρόοδο της κοινωνίας των πολιτών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006).

Από τη δεκαετία του '90 και μετά, οι ΜΚΟ έκαναν την εμφάνισή τους στην Ελλάδα. Σκοπός τους είναι η κάλυψη του «κενού» της Κυβέρνησης σχετικά με την περίθαλψη, την εκπαίδευση, την σίτιση αλλά και τις πολιτιστικές δραστηριότητες των μεταναστών (Πούλιος, 2015).

Στην Ελλάδα, ένα μεγάλο μέρος των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται αφορούν την ένταξη των μεταναστών. Προσπαθούν να υποστηρίξουν τις μειονότητες και να βοηθήσουν στην ομαλή ένταξη των μεταναστών προς αποφυγήν του κοινωνικού τους αποκλεισμού. Αναλαμβάνουν δράση για να αναδιαμορφώσουν πολιτικές που σχετίζονται με την εκπαίδευση και την ένταξή τους στην

κοινωνία (Koehler, 2013). Πολλές ΜΚΟ απασχολούν έμμισθο προσωπικό ενώ άλλες έχουν μόνο εθελοντές.

Λόγω της αυξημένης μεταναστευτικής ροής στην Ελλάδα μετά το 2014, συστήθηκε η Επιστημονική Επιτροπή για να υποβοηθήσει το έργο της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων. Έγινε καταγραφή των παιδιών και των προσδιορισμών των αναγκών τους. Επίσης, διαμορφώθηκαν προτάσεις, που βασίζονται σε εθνικές και διεθνείς αρχές για τα δικαιώματα των παιδιών. Αφορά την εκπαίδευση και την ένταξη των παιδιών καθώς και την ψυχοκοινωνική στήριξη (Επιστημονική Επιτροπή ΥΠΠΕΘ, 2016).

3.2 Ο Ρόλος των ΜΚΟ

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο Κατάρτισης της καταπολέμησης διακρίσεων, για την επιτυχία και την διατήρηση της ειρήνης, της δημοκρατίας, της υγείας, της ισότητας αλλά και της ευημερίας μιας χώρας η συμβολή των ΜΚΟ είναι απαραίτητη. Οι ΜΚΟ λειτουργούν ως εργαλεία της κοινωνίας των πολιτών. Ενδεικτικά κάποια κομμάτια που αναδεικνύουν το ρόλο τους είναι:

1. Αποτελούν το «μέσο» της έκφρασης και της ενεργής αντιμετώπισης των αναγκών των ατόμων που εκπροσωπούν.
2. Στηρίζουν τα άτομα κατά την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη.
3. Προωθούν την διαφορετικότητα (diversity) και την ισότητα στην εκάστοτε κοινωνία.
4. Δημιουργούν μηχανισμούς για μια πιο αποτελεσματική επίδραση σχετικά με την διαδικασία λήψης αποφάσεων.
5. Προσπαθούν να κατοχυρώσουν την ομαλή ενσωμάτωση των ατόμων σε βαθμό που είναι εφικτό της μη διάκρισης και ισότιμης μεταχείρισης.
6. Αναλαμβάνουν τις επικλήσεις προς τους οργανισμούς και τις αρχές, εκπροσωπώντας τις αιτήσεις και τα δικαιώματα των ατόμων που εκπροσωπούν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006).

Για να μπορέσει να διαδραματίσει το ρόλο της μια ΜΚΟ πρέπει να έχει ανθρώπινο δυναμικό, να έχει τις σωστές γνώσεις, να υπάρχει διαφάνεια και να έχει τις απαραίτητες ικανότητες. Επίσης, πρέπει να έχει ειδικευτεί επί του θέματος που επρόκειτο να ασχοληθεί και να είναι υπόλογη στο κοινό αλλά και τα μέλη της. Σε σχέση με αυτό το στοιχείο, υπάρχουν αρκετές αναφορές που έχουν βρεθεί στο μεταίχμιο σχετικά με την διαφάνειά τους. Τέλος, θα πρέπει να έχει την κατάλληλη χρηματοδότηση και το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο σε σχέση με την σύσταση και την λειτουργία της, καθώς και τις κατάλληλες πρακτικές εντός οργάνωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006).

Μια ΜΚΟ έχει τη δυνατότητα:

1. Να κάνει μια συνεργασία με άλλη ΜΚΟ με σκοπό την επιτυχία κοινών στόχων.
2. Να παρέχει ενίσχυση ομάδων με σκοπό να αναλάβουν διάφορες εκστρατείες με κύριο στόχο την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.
3. Να δημιουργεί συνδέσμους συνεργασίας με την κυβέρνηση με σκοπό την επίτευξη κοινών στόχων και επιδιώξεων.
4. Να αγωνίζεται όπου χρειάζεται ενάντια στις πολιτικές που είναι αντίθετες με τους στόχους της.

5. Να προσφέρει με αποτελεσματικό τρόπο και συνέπεια τις υπηρεσίες της στο πλαίσιο κυβερνητικών πολιτικών, όπου χρειάζεται. Να υιοθετεί στρατηγικές όπου και αν χρειάζεται.
6. Να διαδραματίζει το ρόλο του συντονιστή μεταξύ κυβέρνησης και ΜΚΟ χρησιμοποιώντας πάντα τον διάλογο.
7. Να παρέχει μελέτες επαγγελματικά εμπεριστατωμένες αλλά και συμβουλές στην Κυβέρνηση.
8. Να διεκδικεί την αλλαγή μέσω εκστρατειών με κύριο στόχο να επέλθει αλλαγή στον τρόπο αντιμετώπισης ενός θέματος.
9. Να αμφισβητεί όπου χρειάζεται, πάντα μέσω των κατάλληλα επιλεγμένων μηχανισμών, σε πράξεις, σε τυχόν παραλήψεις ή διοικητικών πρακτικών / πολιτικών που αντιτίθενται με την ΜΚΟ.
10. Να υπάρχει παρακολούθηση και βεβαίωση καλής χρήσης των εξελίξεων επί του θέματος που ασχολούνται. Για παράδειγμα στην περίπτωση του μεταναστευτικού, σε νέες νομοθεσίες, σε πολιτικές, σε πηγές χρηματοδότησης, όπως και σε δικαστικές αποφάσεις.
11. Να υπάρχει διαφάνεια, ευθύτητα και πάντα να είναι υπόλογη τόσο στο κοινό αλλά και τα μέλη της.
12. Να παρέχει ενίσχυση της συμμετοχής και άλλων ΜΚΟ στην κοινωνία, με σκοπό της δημιουργίας συνεργασιών προωθώντας έτσι πρωτότυπες πρωτοβουλίες αλλά και λύσεις σε τυχόν προβλήματα. Έτσι θα μειωθεί η προκατάληψη και θα προωθηθεί η ισότητα.
13. Να αποφεύγει προστριβές μεταξύ ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο χώρο και να διαθέτει πάντα πνεύμα συνεργασίας.
14. Να ασκεί πιέσεις όπου χρειάζεται με σκοπό την επικύρωση διεθνών συμβάσεων και να παρέχει σε εθνικούς αλλά και διεθνείς φορείς έγκυρες και σημαντικές πληροφορίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006).

Συνοπτικά λοιπόν, ο ρόλος των ΜΚΟ περιλαμβάνει τον έλεγχο, την παρακολούθηση, την άσκηση κριτικής στις διάφορες πράξεις της κυβέρνησης αλλά και των ιδιωτικών φορέων. Επίσης, έχει ρόλο «πολεμιστή» κατά των διακρίσεων και «διεκδικητή» των δικαιωμάτων των ατόμων που εκπροσωπούν.

3.3 Συμβολή των ΜΚΟ μέσω των δράσεων

Σύμφωνα με την αναφορά που έγινε ανωτέρω, την προσπάθεια ορισμού αλλά και τον ρόλο που έχει μια ΜΚΟ, καταλήγουμε στο ότι οι ΜΚΟ έχουν δημιουργηθεί με έναν καθορισμένο σκοπό. Ο σκοπός αυτός είναι να παρεμβαίνουν στα κενά που «αφήνει» η πολιτική της Κυβέρνησης ή στα κενά που υπάρχουν κατά την παροχή υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα γύρω από το θέμα της ενσωμάτωσης των μεταναστών συναντάμε δράσεις που παρέχονται από τις ΜΚΟ και προσπαθούν να βοηθήσουν στην ομαλή ένταξη μεταναστών.

Παρακάτω θα αναφερθούν ενδεικτικά δύο ΜΚΟ και η δραστηριοποίησή τους, ενώ ταυτόχρονα για την καλύτερη κατανόηση της συμβολής μιας ΜΚΟ στην ενσωμάτωση θα χρησιμοποιηθεί η μια εκ των δύο ΜΚΟ ως παράδειγμα και θα αναλυθούν οι δράσεις της.

(Α) ΜΕΤΑδραση – Δράση για τη Μετανάστευση & την Ανάπτυξη

Η ΜΕΤΑδραση ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 2009, με σκοπό την κάλυψη των «κενών» που υπήρχαν κατά την υποδοχή και την ένταξη προσφύγων – μεταναστών στην Ελλάδα. Δραστηριοποιείται:

- i. Στην παροχή διερμηνείας, ένα βασικό τομέα που εξασφαλίζει το δικαίωμα επικοινωνίας.
- ii. Στην προστασία ασυνόδευτων ή και χωρισμένων παιδιών από την οικογένειά τους, μέσω των δομών φιλοξενίας, ανάδοχης φροντίδας και υποστηριζόμενης αυτόνομης διαβίωσης.
- iii. Στην προστασία και υποστήριξη ευάλωτων ομάδων, μέσω παροχής νομικής βοήθειας.
- iv. Στην εκπαίδευση αλλά και ένταξη προσφύγων και μεταναστών, μέσω ειδικών προγραμμάτων είτε εκπαιδευτικών, είτε ενισχυτικής διδασκαλίας, είτε πρακτικής άσκησης (ΜΕΤΑδραση, 27/12/2022).

(Β) International Rescue Committee (IRC)

Βάση των πληροφοριών που αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα της IRC, πρόκειται για μια διεθνή οργάνωση που βοηθά άτομα που πλήττονται από ανθρωπιστικές κρίσεις. Ιδρύθηκε το 1933 από τον Άλμπερτ Αϊνστάιν και πλέον ενεργεί σε περισσότερες από 40 χώρες σε όλη την Ευρώπη και την Αμερική. Η δράση της ήρθε στην Ελλάδα το 2015, αρχικά στη Λέσβο και στη συνέχεια στην Αθήνα, στη Σάμο και στη Χίο.

Δραστηριοποιείται:

- i. Στην παροχή υπηρεσιών υποστήριξης και προστασίας σε αιτούντες/σες άσυλο σε κέντρα φιλοξενίας και στον αστικό ιστό.
- ii. Στην παροχή στέγασης, είδη πρώτης ανάγκης και καθαριότητας.
- iii. Στην παροχή ενημερωμένων πληροφοριών (Refugee.Info).

- iv. Στην παροχή προστασίας ευάλωτων ομάδων πληθυσμού.
- v. Στην παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης.
- vi. Στην παροχή υπηρεσιών απασχόλησης σε δικαιούχους / αιτούντες διεθνή προστασία ή άλλων ευάλωτων ομάδων στην Ελλάδα (IRC, 27/12/2022).

Σε αυτό το σημείο και μέσα από την ανάλυση κάποιων από τα προγράμματα που παρέχει η IRC Hellas θα δοθεί η απάντηση σε ένα από τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν ανωτέρω. Θα αναλυθούν οι δράσεις των ΜΚΟ μέσα από τις οποίες ενισχύεται η κοινωνική ενσωμάτωση.

- i. Το πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης για ασυνόδευτα παιδιά όπου έχει αρχίσει από τον Αύγουστο του 2019. Είναι ένα πρόγραμμα παιδικής προστασίας που λαμβάνει χώρα στην Αθήνα και στοχεύει στην υποστήριξη ασυνόδευτων παιδιών (16 ετών και άνω) με σκοπό να ανεξαρτητοποιηθούν και να μεταβούν στο στάδιο της ενηλικίωσης με ομαλό τρόπο. Μέσω της ΜΚΟ προσφέρεται διαμονή σε διαμερίσματα με εποπτεία καθημερινή. Μια τέτοια δράση αποτελεί και θεωρείται ένα εναλλακτικό μοντέλο φροντίδας που ενισχύει την εξατομικευμένη υποστήριξη. Τέσσερα παιδιά από διαφορετικές εθνικότητες προσπαθούν να συμβιώσουν σε κάθε διαμέρισμα. Τα παιδιά υποστηρίζονται από ομάδες έμπειρων επαγγελματιών, όπως τους έμπειρους κοινωνικούς λειτουργούς, τους φροντιστές, τους διερμηνείς αλλά και δικηγόρους. Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται σε 12 διαμερίσματα υποστηριζόμενης διαβίωσης. Από αυτά, τα 7 είναι του προγράμματος FUTURA που χρηματοδοτείται από τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (EEA Grants) και τα υπόλοιπα 5 χρηματοδοτούνται από το εθνικό πρόγραμμα του Ταμείου Ασύλου Μετανάστευσης και Ένταξης (TAME) (IRC Hellas, 27/12/2022).
- ii. Η IRC από τον Απρίλιο του 2021, πέρασε σε ένα νέο κομμάτι που αφορά την υποστήριξη προσπαθειών αποϊδρυματοποίησης στην Ελλάδα. Μια πιλοτική εφαρμογή, ενός μοντέλου ημιαυτόνομης διαβίωσης σε διαμερίσματα για παιδιά άνω των 15 ετών και νέους ενήλικες που ζουν σε Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας στην Ελλάδα. Αυτό το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο “Child Guarantee”, υπάρχει συνεργασία μεταξύ UNICEF, Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού. Το συγκεκριμένο απαρτίζεται από τρία διαμερίσματα στην Αθήνα. Πέραν της ασφαλούς στέγας, οι δικαιούχοι δέχονται ψυχοκοινωνική και εκπαιδευτική υποστήριξη καθώς και νομική συμβουλευτική. Ο κύριος στόχος του έργου είναι να ενδυναμώσει τους δικαιούχους να γίνουν αυτόνομοι και να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες για μια ανεξάρτητη και ενεργή ζωή (IRC Hellas, 27/12/2022).
- iii. Άλλη μια δράση της IRC κάνει τα πρώτα της βήματα από τον Ιανουάριο του 2021. Υπό τον συντονισμό της Terre des Hommes Hellas και σε συνεργασία με τον Δήμο του

Μιλάνου, η IRC Hellas εντάχθηκε στο έργο «REEC: Reinforce Educators, Empower Children». Το έργο αυτό δημιουργεί μια προστατευτική απόκριση για την ενδυνάμωση των ικανοτήτων της Εκπαίδευσης στην Πρώιμη Παιδική ηλικία και των εκπαιδευτικών στο δημοτικό σχολείο. Το έργο αφορά όλα τα παιδιά, με μεγαλύτερη έμφαση σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Από τον Ιούνιο του 2021, το πρόγραμμα υλοποιείται με τη συνδρομή του Δήμου Αθηναίων (IRC Hellas, 27/12/2022).

- iv. Στο κομμάτι της ψυχικής υγείας, από τον Μάρτιο του 2018 προσφέρεται από την IRC Hellas ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ψυχικής υγείας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Στόχος είναι η διασφάλιση των ευάλωτων ατόμων (αιτούντες άσυλο / πρόσφυγες) στην Ελλάδα να λάβουν τις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες που χρειάζονται για να επουλώσουν το ψυχολογικό τραύμα από τη βία και τις διώξεις του παρελθόντος και του εκτοπισμού. Κάποια είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, κάρτες για κινητά τηλέφωνα) παρέχονται σε άτομα που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Όπου χρειάζεται, γίνεται παραπομπή σε ιδιώτες ψυχιάτρους, νευρολόγους, νοσοκομεία και σε άλλες ΜΚΟ. Είτε για νομική υποστήριξη και στέγαση, είτε ακόμη και για εκπαιδευτικές δραστηριότητες μεταξύ άλλων. Εντός πλαισίων του προγράμματος λαμβάνουν χώρα συνεδρίες εκπαίδευσης πάνω σε θέματα ψυχικής υγείας. Στόχος είναι η ευαισθητοποίηση γύρω από τα προβλήματα ψυχικής υγείας και να «εντοπιστούν» άτομα που έχουν ανάγκη από ψυχοκοινωνική υποστήριξη (IRC Hellas, 27/12/2022).
- v. Μια από τις σημαντικότερες δράσεις της IRC είναι η πλατφόρμα Refugee Info (2015), μια εφαρμογή για κινητά που δίνει κρίσιμες και χρήσιμες πληροφορίες σε άτομα που το έχουν ανάγκη οποιαδήποτε ώρα και στιγμή. Όπως επίσης και μέσω Facebook αλλά και ιστοσελίδας παρέχονται οι κατάλληλες πληροφορίες όπως αλλαγές στις διαδικασίες ασύλου, πολιτικές, καινούρια μέτρα που λαμβάνει το κράτος. Όλες οι πληροφορίες είναι αξιόπιστες και επικαιροποιημένες σε διάφορες γλώσσες όπως (φαρσί, αραβικά, ουρντού, γαλλικά , αγγλικά και ουκρανικά). Τέλος, έχει συμπεριληφθεί και ο πληθυσμός των αναλφάβητων ή ατόμων με προβλήματα στην όραση με την τεχνολογία ομιλίας (text to speech) (IRC Hellas, 27/12/2022).
- vi. Δράσεις γύρω από την οικονομική ανάκαμψη και ενδυνάμωση δεν παύουν να είναι βασική μέριμνα της IRC. Ήδη από το 2017, παρέχεται σε συνεργασία με εταίρους υπηρεσίες απασχόλησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων. Στόχος είναι η ένταξη σε κοινωνικό πλαίσιο και πιο συγκεκριμένα στην αγορά εργασίας. Μέσω των δράσεων αυτών παρέχεται εργασιακή συμβουλευτική σε ατομικό επίπεδο καθώς και συνδρομή σε αναζήτηση εργασίας. Στο κομμάτι της επιχειρηματικότητας, παρέχεται υποστήριξη αυτοαπασχόλησης σε μετανάστες ή άλλες ευάλωτες ομάδες του Ελληνικού κράτους. Υπάρχουν συνεργασίες με

το Alba Graduate Business School και το Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδος για το πρόγραμμα που υλοποιείται από την IRC "Craft your Business". Σε αυτό οι ωφελούμενοι έχοντας λάβει την επαγγελματική κατάρτιση που απαιτείται καθώς και την καθοδήγηση έχουν μια ευκαιρία για επιχορήγηση να ανοίξουν μια επιχείρηση. Εδώ συναντάμε άλλη μια συνεργασία με την ΜΕΤΑδραση που αναφέρθηκε ανωτέρω, κάτω από το εθνικό πιλοτικό πρόγραμμα «Helios», παρέχοντας έτσι πολιτιστικό προσανατολισμό και προετοιμάζοντας τα άτομα που ζουν στην Αθήνα υπό το καθεστώς της διεθνούς προστασίας να αποκτήσουν δεξιότητες για τον τρόπο ζωής, την αγορά εργασίας και την κουλτούρα. Τέλος, παρέχεται εκπαίδευση ενηλίκων και πολιτιστικός προσανατολισμός. Αυτό γίνεται κατά την πρώιμη ένταξη, μέσω μαθημάτων ελληνικής αλλά και αγγλικής γλώσσας, πληροφορικής και ανάπτυξης δεξιοτήτων (IRC Hellas, 27/12/2022).

- vii. Τέλος, η παροχή συνηγορίας σε Ελλάδα και Ευρώπη στόχο έχει την προάσπιση δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο, προσφύγων, μεταναστών σχετικά με την πρόσβασή τους σε διαδικασίες ασύλου, συνθήκες υποδοχής, την προστασία τους, την σωστή πληροφόρησή τους και την ένταξή τους (IRC Hellas, 27/12/2022).

Κεφάλαιο 4 Κοινωνική Εργασία και Κοινωνικοί Λειτουργοί

4.1 Ορισμοί Κοινωνικής Εργασίας και Κοινωνικών Λειτουργών

Η κοινωνική εργασία (ΚΕ) είναι μια ανθρωποκεντρική επιστήμη και στόχος της είναι να βελτιώσει τη ζωή του ευρύ κοινού (άτομο, οικογένεια και κοινότητα). Η παρέμβασή της είναι δραστική επιλύοντας προβλήματα που αντιμετωπίζει το εκάστοτε άτομο, είτε σε ατομικό, είτε σε οικογενειακό ή ακόμη και σε κοινοτικό επίπεδο (Καλλινικάκη, 2009).

Σύμφωνα με την Γενική Συνέλευση της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικών λειτουργών τον Ιούλιο του 2014, η κοινωνική εργασία εκτός του ότι αποτελεί ένα εφαρμοσμένο επάγγελμα, αποτελεί και ένα ακαδημαϊκό πεδίο με στόχο την αλλαγή και ανάπτυξη σε κοινωνικό επίπεδο. Στόχος της είναι η συνοχή και ενίσχυση σε κοινωνικό επίπεδο καθώς και η απελευθέρωση των ανθρώπων. Στην κοινωνική εργασία βασικές αρχές είναι η κοινωνική δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η συλλογική ευθύνη και τέλος ο σεβασμός στο διαφορετικό. Βασικά θεμέλια της κοινωνικής εργασίας είναι οι θεωρίες της κοινωνικής εργασίας, οι κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και η γηγενή γνώση. Μέσω της κοινωνικής εργασίας συνδέονται άνθρωποι και δομές με στόχο την ενίσχυση της ευημερίας τους και την αντιμετώπιση προκλήσεων (ΣΚΛΕ, 27/12/2022).

Όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, μία βασική ανάγκη είναι η ένταξη είτε ανηλίκων είτε ενηλίκων στην κοινωνία και στην εκπαίδευση σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Με δεδομένο ότι υφίσταται μια τάση να χρειάζεται περισσότερο η παρουσία κοινωνικού λειτουργού και απασχόλησης αυτού είτε σε σχολεία είτε στο ευρύ πλαίσιο του μεταναστευτικού ζητήματος θα πρέπει να γίνει μια προσπάθεια ανάδειξης του ρόλου αλλά και της συμβολής του.

Η κοινωνική εργασία και η πρακτική της έχει εξελιχθεί πλέον λόγω των νέων απαιτήσεων και χωρίζεται σε τρία επίπεδα. Το μικρο-επίπεδο, που σκοπός του είναι να επιλυθούν ατομικά και οικογενειακά προβλήματα. Το μεσο-επίπεδο, όπου δίνεται έμφαση στη σχέση του ατόμου με την κοινότητα και τέλος, το μακρο-επίπεδο που σκοπό έχει να υπερασπιστεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Σε όλα τα επίπεδα ο ΚΛ πρέπει να έχει εξειδικευμένες γνώσεις οι οποίες κρίνονται απαραίτητες μέσα από την εκπαίδευσή του (Nash, Wong, & Trlin, 2006).

Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα Υπ' αριθ.50 και των επαγγελματικών δικαιωμάτων των πτυχιούχων του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, ο ΚΛ έχει στόχο την πρόληψη και θεραπεία κοινωνικών προβλημάτων. Επίσης, βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο ατόμων ή ομάδων με την πραγματοποίηση θεσμικών αλλαγών εντός της κοινότητας (Προεδρικό Διάταγμα Υπ' αριθ.50, 1989). Η συμβολή ενός ΚΛ είναι σημαντική στη χώρα υποδοχής, έχει υποστηρικτικό ρόλο,

προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες ή γενικότερα θέματα που έρχονται αντιμέτωποι οι ωφελούμενοι. Με την ετοιμότητα που τον διακατέχει, σε συνοδεία με τις γνώσεις του και τις μεθόδους που ακολουθεί συμβάλλει με καθοριστικό τρόπο στην ολοκλήρωση μιας επιτυχημένης παρέμβασης κατά την προσπάθεια ενσωμάτωσης.

4.2 Κοινωνικοί Λειτουργοί

4.2.1 Κώδικας Δεοντολογίας

Κατά τον Σύλλογο Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (ΣΚΛΕ), ο κώδικας δεοντολογίας των ΚΛ χωρίζεται σε:

- i. συμπεριφορά των ΚΛ σχετικά με την εργασία τους
- ii. την ευθύνη δεοντολογίας απέναντι στους εξυπηρετούμενους τους**
- iii. δεοντολογική συμπεριφορά έναντι των συναδέλφων τους
- iv. δεοντολογική συμπεριφορά έναντι οργανώσεων και εργοδοτών
- v. την ευθύνη δεοντολογίας έναντι της κοινωνικής εργασίας και του επαγγέλματος
- vi. δεοντολογική συμπεριφορά έναντι της κοινωνίας

Για να υπάρχει μια ολοκληρωμένη άποψη του τί είναι ΚΛ ποιος ο ρόλος και οι δραστηριότητές του θα πρέπει να αναλυθούν όλα τα ανωτέρω. Ωστόσο αυτό δεν είναι εφικτό στο πλαίσιο την παρούσης διπλωματικής εργασίας λόγω ορίου έκτασης και συγκεκριμένου πλαισίου. Θα γίνει επιλογή μιας μόνο βασικής αρχής της δεοντολογίας του κοινωνικού λειτουργού και θα αναλυθεί, η οποία έχει άμεση σχέση με τον ρόλο που έχει απέναντι στον εξυπηρετούμενό του. Με αυτόν τον τρόπο θα γίνει προσπάθεια να απαντηθεί και το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, ποια η συμβολή των κοινωνικών λειτουργών. Η βασική αρχή δεοντολογίας που επιλέχθηκε, είναι αυτή της **ευθύνης απέναντι στους εξυπηρετούμενους (ii)** (ΣΚΛΕ, 27/12/2022).

Βασικοί πυλώνες της δεοντολογικής ευθύνης ΚΛ έναντι των εξυπηρετούμενων είναι:

Η προτεραιότητα των συμφερόντων του εξυπηρετούμενου

1. Ο ΚΛ είναι υπεύθυνος για τον εξυπηρετούμενό του.
2. Χρησιμοποιώντας τις επαγγελματικές του ικανότητες και προσόντα, οφείλει παροχή υπηρεσιών με αφοσίωση, πίστη και αποφασιστικότητα.
3. Είναι υποχρεωμένος να μην εκμεταλλεύεται σχέσεις με εξυπηρετούμενο ή άλλης οργάνωσης προς όφελός του.
4. Να αποφεύγει σχέσεις – δεσμεύσεις που δε συνάδουν με τα συμφέροντα του επωφελούμενου.
5. Να μην ασκεί, συνεργάζεται, διευκολύνει ή επιτρέπει οτιδήποτε με κριτήριο τη διάκριση.
6. Να μην εμπλέκεται σε σεξουαλικές σχέσεις με τον εξυπηρετούμενο.
7. Να παρέχει έγκυρη ενημέρωση και λεπτομερή ανάλυση της παροχής υπηρεσιών που επρόκειτο να λάβει ο επωφελούμενος.
8. Να παρέχει σχετική ενημέρωση για κινδύνους, δικαιώματα, ευκαιρίες ή υποχρεώσεις που μπορεί να έχει ο εξυπηρετούμενος κατά την ενσωμάτωσή του στην κοινωνία.

9. Να λαμβάνει συμβουλές και απόψεις συναδέλφων και ανωτέρων για την προστασία των συμφερόντων του εξυπηρετούμενου που εκπροσωπεί.
10. Να διακόπτει την παροχή υπηρεσιών σε εξυπηρετούμενους όταν πλέον δεν είναι αναγκαία η συμβολή του.
11. Να ειδοποιεί και να ενημερώνει πάντα τον άμεσο ενδιαφερόμενο για την διακοπή ή όχι της παροχής υπηρεσιών του.
12. Μπορεί να διακόψει την παροχή υπηρεσιών – χωρίς προειδοποίηση μόνο υπό μη φυσιολογικές συνθήκες (ΣΚΛΕ, 27/12/2022).

4.2.2 Ρόλος & Δραστηριότητες

Οι ΚΛ που εργάζονται με μετανάστες εν όψη κρίσης, θα πρέπει να διαθέτουν δεξιότητες. Δεξιότητες που βοηθούν στην σωστή αντιμετώπιση δυσκολιών των ατόμων, όπως το να είναι επικοινωνιακοί, να χρησιμοποιούν απλό λεξιλόγιο και να είναι προσεκτικοί ακροατές. Να χρησιμοποιούν τη γλώσσα του σώματος και να έχουν την ικανότητα να αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης (Duman & Snoubar, 2016).

Η εκπαίδευσή τους είναι έτσι σχεδιασμένη που τους βοηθά να αποβάλλουν τυχόν στερεότυπα ή προκαταλήψεις μειώνοντας την ύπαρξη διακρίσεων (Καλλινικάκη, 2011). Ωστόσο πρέπει πάντα να δίνεται έμφαση και στην συμβουλευτική των επαγγελματιών αυτών, ιδίως όταν υπάρχει δραστηριοποίηση σε διαδικασίες ένταξης ενηλίκων ή ανηλίκων (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017).

Ο ΚΛ θα πρέπει να είναι σε ετοιμότητα αναγνώρισης εμπειριών ρατσισμού, διάκρισης που μπορεί να έχει βιώσει το άτομο που εξυπηρετείται από εκείνον. Σε αυτή την περίπτωση καλείται να ενδυναμώσει μέσω παρεμβάσεων «κριτικής συνειδητοποίησης» τον επωφελούμενο (Κανδυλάκη 2008 & 2014).

Ένας ΚΛ εξετάζει πάντα τη σχέση μεταξύ ατομικών και ευρύτερων κοινωνικών προβλημάτων καθώς επίσης και των επιπτώσεών τους, που μπορεί να συνυπάρχουν στο ίδιο άτομο (Payne, 2000).

Ο ΚΛ παίζει το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στο άτομο ή της ευπαθούς ομάδας και του εξωτερικού περιβάλλοντος, με στόχο την προστασία και την επανένταξή του (BeStrong.org.gr, 2014), Ένα παράδειγμα για να γίνει πιο συγκεκριμένο στην περίπτωση των μεταναστών, είναι ο διαμεσολαβητής ανάμεσα στον αιτούντα και την αρμόδια υπηρεσία.

Ο ρόλος που έχει ο ΚΛ όταν ο εξυπηρετούμενος είναι μετανάστης, είναι υποστηρικτικός σε ένα συμβουλευτικό επίπεδο. Προσπαθεί να υποστηρίξει τον μετανάστη με στόχο την συναισθηματική αποσυμφόρηση κατανοώντας και επεξεργάζοντας τα συναισθήματα που εξωτερικεύονται. Παρέχοντας την ψυχοκοινωνική φροντίδα που πρέπει, ενισχύεται η εσωτερική δύναμη του ατόμου ενισχύοντάς τον στην καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων του. Για να επιτευχθεί αυτό, ο ΚΛ χρησιμοποιεί αρχικά την προσέγγιση της επικοινωνίας και του διαλόγου. Στη συνέχεια λειτουργεί με παρεμβατικό τρόπο στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης αλλά και την στήριξη του ψυχοκοινωνικού πλαισίου (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006).

Μέσα από τα ανωτέρω συνειδητοποιούμε ότι ο ρόλος του ΚΛ απαρτίζεται από πολλούς μικρούς, είναι όλοι εκείνοι οι ρόλοι που σχετίζονται με την προετοιμασία της ένταξης του μετανάστη στη κοινωνία. Για αυτό το λόγο θα πρέπει να υπάρχει καλό κλίμα και πλήρης συνεργασία με τις ΜΚΟ, άλλες οργανωμένες κυβερνητικές οργανώσεις αλλά και το ίδιο το

Κράτος. Αντίστοιχα και το Κράτος θα πρέπει να έχει την ίδια αντιμετώπιση, η σχέση δηλαδή πρέπει να είναι αμφίδρομη.

Μέσα στα πλαίσια ενός πιο απλού παραδείγματος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο ΚΛ μπορεί να είναι, μπαμπάς – μαμά, αδερφός – αδερφή, φίλος – φίλη, δάσκαλος - δασκάλα, αποδέκτης – αποδέκτρια παραπόνων / συναισθημάτων, ψυχολόγος, νοσοκόμος – νοσοκόμα και πολλά άλλα.

4.3 Δυσκολίες και Προβλήματα των ΚΛ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ΚΛ σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών τους σε ένα μετανάστη. Θα αναφερθούν επίσης τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργούνται λόγω των δυσκολιών.

Εντός του κοινωνικού φαινομένου «μετανάστευση», βάσει ρόλου, ο ΚΛ προσπαθεί να καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό και να στοχεύει στη αποστιγμάτιση των ατόμων αυτών. Φαίνεται αλλά και είναι ένα αρκετά δύσκολο έργο, που για να επιτευχθεί χρειάζεται να συνεργάζονται όλοι οι φορείς (κρατικοί και μη) (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006).

Όπως αναφέραμε, ο ΚΛ οφείλει να ακούει, να διαπραγματεύεται, να συζητάει, να κινητοποιεί, να μεσολαβεί, να υποστηρίζει, να ενεργεί ως συνήγορος ακόμη και να κινητοποιεί δυνάμεις και ομάδες προς όφελος του επωφελούμενου.

Από την πλευρά του κοινωνικού συνόλου, θα πρέπει να υπάρχει η διάθεση για βοήθεια και για εξυπηρέτηση από τα άτομα που εργάζονται σε κομβικές θέσεις εντός κυβερνητικών και μη οργανώσεων, στο Κράτος, στις μονάδες υγείας και στην εκπαίδευση. Είναι απαραίτητο, να υπάρχει σωστή και επαρκής ενημέρωση των καθηκόντων και των υποχρεώσεων όλων των ατόμων που εμπλέκονται και σωστή εκπαίδευση ανάλογα με τις ανάγκες της «αγοράς» - ζωής.

Εδώ, θα δανειστώ την προσωπική εμπειρία κοινωνικών λειτουργών μέσω συνέντευξης σε έρευνα για την διπλωματική εργασία της κ. Κόλλια Παρασκευής σχετικά με τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού σε σχολείο με σκοπό την ένταξη – ενσωμάτωση Ρομά. Κατά τις συνεντεύξεις δόθηκαν κάποιες απαντήσεις που θεωρώ σημαντικές να δανειστώ. Σχετικά με τη διάθεση για βοήθεια που αναφέρεται παραπάνω για την πλευρά του κοινωνικού συνόλου, ο/η ΚΝ2 αναφέρει ότι *«υπήρχε γόνιμο περιβάλλον»* στο σχολείο που καλέστηκε να εργαστεί υπήρχε η διάθεση για βοήθεια, υπήρχε ένα καλό κλίμα, εμπιστοσύνης με τους άμεσα εμπλεκόμενους όπως είναι ο σύλλογος διδασκόντων. Οπότε σε αυτή τη περίπτωση μπόρεσε να κάνει τη δουλειά του/της που όφειλε να κάνει. Σχετικά με την σωστή εκπαίδευση που αναφέρθηκε παραπάνω ο/η ΚΝ2 αναφέρει *«παρότι δεν γνώριζαν τι είναι ΚΛ»* ούτε το σύνολο των αρμοδιοτήτων του. Τέλος, σχετικά με την επαρκή ενημέρωση και των καθηκόντων, ο/η ΚΝ2 αναφέρει τη σημαντικότητα της συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς και την διεύθυνση *«σε συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό και την διεύθυνση του σχολείου»* δημιουργήθηκε ένας ειδικός χώρος του ΚΛ και αυτό βοήθησε σημαντικά (Κόλλια, 2020).

Τώρα, από την πλευρά του «αποδέκτη», δηλαδή του μετανάστη, οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ΚΛ «αναδύονται» ως εξής:

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα στην επαφή με τους μετανάστες είναι το ζήτημα της επικοινωνίας, ο ΚΛ καλείται να επικοινωνήσει με ωφελούμενους που δεν μιλούν την ίδια γλώσσα.

Μπορεί ο ΚΛ να είναι εκπαιδευμένος να κατέχει αυξημένη παρατηρητικότητα και να «ακούει» τη γλώσσα του σώματος, όμως εδώ έρχεται να βοηθήσει ο ρόλος του διερμηνέα. Με αυτόν τρόπο «αναγκαστικά» έχουμε την μεσολάβηση ενός τρίτου προσώπου. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει εμπόδιο στην επικοινωνία, είτε να μεταβιβαστούν σημαντικές πληροφορίες με λάθος τρόπο είτε να μην μπορεί ο ωφελούμενος να αισθανθεί ασφαλής να μιλήσει (Berthold & Fischman, 2014).

Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα κατά την παροχή υπηρεσιών μπορεί να αποτελέσει η διαφορά της κουλτούρας και της θρησκείας. Όπως αναφέρθηκε και κατά τον κώδικα δεοντολογίας αλλά και μέσω των ρόλων του ΚΛ, ο ίδιος οφείλει να είναι γνώστης των συνηθειών, των αξιών, των παραδόσεων αλλά και του τρόπου ζωής καθώς επίσης να μην έχει προκαταλήψεις ή αντιλήψεις στερεοτυπικού περιεχομένου. Ένα παράδειγμα που μπορεί να δοθεί για την καλύτερη κατανόηση είναι την περίπτωση παιδιού κατά την ένταξή του σε κάποιο πρόγραμμα υποστηριζόμενης διαβίωσης. Το ανήλικο άτομο καλείται να παρακολουθεί το σχολείο όμως λόγω θρησκευτικού πλαισίου που προέρχεται, τον μουσουλμανισμό, χρειάζεται να κάνει προσευχή κατά την ώρα παρακολούθησης στο σχολείο. Εδώ, ενώ ο ΚΛ υπερασπίζεται τη θρησκεία του μετανάστη έρχεται αντιμέτωπος με την υπεράσπιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση του μετανάστη. Καλείται να αντιμετωπίσει αυτό το πρόβλημα που δημιουργεί μια δυσκολία στην ολοκλήρωση του έργου του. Μια πιθανή λύση, βασιζόμενη στην δική μου άποψη, σύμφωνα με όλα τα παραπάνω που έχω αντλήσει από την βιβλιογραφία, είναι η επικοινωνία με το σχολείο και τον επωφελούμενο σχετικά με το θέμα. Χρειάζεται ενημέρωση γύρω από την θρησκεία και την κουλτούρα του μουσουλμανισμού καθώς και συζήτηση με άλλους ΚΛ ή άτομα που ανήκουν σε αυτό το θρησκευτικό πλαίσιο για την κατανόηση της υποχρέωσης της προσευχής. Τέλος, είναι απαραίτητη η παροχή μέσης λύσης. Αυτή η λύση μπορεί να περιλαμβάνει το να πηγαίνει στο σχολείο κανονικά και την ώρα της προσευχής να πηγαίνει σε κάποιον προσαρμοσμένο χώρο ή ακόμα και στο σπίτι που φιλοξενείται (σε περίπτωση που βρίσκεται κοντά) για την τέλεση της υποχρέωσής του/της ως προς τη θρησκεία. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να λυθεί ένα τέτοιο πιθανό πρόβλημα χωρίς να «χαθούν» τα στοιχεία του ατόμου που εκπροσωπείται ή τα στοιχεία που εκπροσωπεί ο ΚΛ.

Εδώ, θα ήθελα να αναφέρω το παρακάτω:

“ά δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίξει· δός τι, καὶ λάβε τι” (Harvard Un. Press, στ366, 2016)

«Το ένα χέρι νίβει το άλλο, Δίνεις κάτι και παίρνεις κάτι»

Σε όλους τους κλάδους, σε όλους τους τομείς υπάρχουν ευκαιρίες ενδυνάμωσης και ανάπτυξης. Πάντα υπάρχει χώρος για αναδιοργάνωση και βελτιστοποίηση τρόπων και χειρισμών. Παρακάτω θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης των αδυναμιών των ίδιων των «εργαλείων» καθώς και το πώς μπορούν με απλό και προσιτό τρόπο να καλυφθούν βάση δικών μου απόψεων.

Αρχικά θα πρέπει να υπογραμμιστεί η σημαντικότητα ύπαρξης ενός τμήματος μέσα στο οργανόγραμμα όλων των ΜΚΟ που αφορά τον εσωτερικό έλεγχο των διαδικασιών. Από την φύση της ιδιότητας των ΜΚΟ υπάρχει διαχείριση οικονομικών πόρων υπό μορφή επιχορηγήσεων. Είναι το κύριο χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί και επιτάσσει την εφαρμογή διαφόρων αρχών και διαδικασιών για την καταπολέμηση διαφθοράς ή ακόμη και μιας πιθανής κακής διοίκησης. Θα πρέπει πάντα να διασφαλίζεται η διαφάνεια και η ακεραιότητα. (<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/ngo-35-2018/el/>).

Όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή αλλά και στη μεθοδολογία εξετάζεται το θέμα της διπλωματικής υπό το πρίσμα του κράτους. Άρα εδώ θα πρέπει να υπογραμμιστεί αντίστοιχα και η ύπαρξη παρόμοιου τμήματος από το κράτος ώστε να ελέγχει τακτικά και στενά το αντίστοιχο τμήμα σε κάθε ΜΚΟ. Με αυτόν τον τρόπο θα γίνεται ένας διπλός έλεγχος με δικλείδα ασφαλείας, αναφερόμαστε σε λεφτά «τρίτων» που τα διαχειρίζεται μια ομάδα ατόμων.

Σύμφωνα με το ανώτερο υποκεφάλαιο που αναλύθηκαν οι δυσκολίες και τα προβλήματα των ΚΛ, αλλά και από την αναφορά των προαναφερόμενων συνεντεύξεων αναφέρονται κάποιες από τις δυσκολίες μέσα στο εργασιακό τους περιβάλλον όπου έρχονται σε καθημερινή βάση αντιμέτωποι. Υπάρχει αδυναμία παροχής των υπηρεσιών τους. Σημαντική αδυναμία είναι η γλώσσα επικοινωνίας και η έλλειψη ενημέρωσης – εκπαίδευσης από άτομα που έρχονται σε επαφή μαζί τους. Εδώ θα μπορούσε να προταθεί ένα βοηθητικό σεμινάριο – δωρεάν εκπαίδευση μιας επιλεγμένης ξένης γλώσσας (Farsi, Urdu, Arabic) από την ΜΚΟ με κονδύλιο από το κράτος. Επίσης, το κράτος αλλά και οι ΜΚΟ να ενημερώνουν με μια μικρή αναφορά των καθηκόντων των ΚΛ αλλά και το αντίθετο, αναφορά καθηκόντων των ατόμων που είναι στη πρώτη γραμμή εξυπηρέτησης των επωφελούμενων. Ένα τέτοιο παράδειγμα μπορεί να είναι ένα δημόσιο νοσοκομείο, σε γραφείο κίνησης να γνωρίζει τι στοιχεία χρειάζονται, τι είναι απαραίτητα προς προσκόμιση από έναν αλλοδαπό και όχι μόνο να μπορεί να κατευθύνει έναν γηγενή. Επιπροσθέτα, κάτι που δεν αναφέρθηκε στη παρούσα εργασία και ένα πολύ σημαντικό κομμάτι κατά την παροχή υπηρεσιών ενός ΚΛ είναι η συναισθηματική φόρτιση. Λειτουργούν σε καθημερινή βάση κάτω υπό μεγάλη πίεση. Εδώ ένας πιθανή λύση του τρόπου ενδυνάμωσης είναι η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης στον εργαζόμενο. Η αποσυμπίεση φέρνει θετικά αποτελέσματα και στον άμεσα ενδιαφερόμενο και στον έμμεσα (ΜΚΟ & κράτος).

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας οι μετανάστες προέρχονται από διαφορετικές χώρες και κουλτούρες. Μερικοί μπορεί να πάσχουν από σοβαρά προβλήματα σωματικής ή ψυχικής υγείας λόγω τραυματικών εμπειριών ή βιωμάτων. Άλλοι μπορεί να υποφέρουν λιγότερο ή να πάσχουν λιγότερο. Σημασία δεν έχει να οροθετηθεί το λίγο ή το πολύ αφού και στις δύο περιπτώσεις τα άτομα αυτά ανήκουν σε ευπαθή ομάδα πληθυσμού. Για να θεωρηθεί πετυχημένη μια διαδικασία ενσωμάτωσης πρέπει να συμβάλλουν πολλές διαφορετικές ομάδες και φορείς. Ένα από τα σημαντικά στοιχεία βέβαια είναι και η ίδια η κοινωνία. Κατά πόσο είναι πρόθυμη και έτοιμη η κοινωνία και το κράτος να βοηθήσει και να ολοκληρώσει την όλη διαδικασία. Μέσα από την διαθέσιμη βιβλιογραφία που υπάρχει αλλά και κάποιες αναφορές, καταγράφονται οι πρακτικές, τα μοντέλα ένταξης και η στρατηγική που ακολουθείται για την ενσωμάτωση των μεταναστών. Δεν υπάρχει όμως αρκετή καταγραφή των προβλημάτων ή των δυσκολιών γύρω από «τα μέτρα και τα εργαλεία» που χρησιμοποιούνται. Σίγουρα η διαμόρφωση ή η αναδιαμόρφωση στρατηγικής ή στρατηγικών είναι ένα βήμα που πρέπει να γίνει για την καλύτερη αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος.

Η επικοινωνία και η υποστήριξη είναι δύο βασικοί πυλώνες της αντιμετώπισης του μεταναστευτικού φαινομένου. Ενώ ο τρίτος πυλώνας, συγκροτείται από την εκπαίδευση και την ενημέρωση της κοινωνίας όπου πρόκειται να ενσωματωθούν οι μετανάστες.

Φτάνοντας στο τελικό σημείο της διπλωματικής εργασίας και σύμφωνα με το πρώτο κεφάλαιο συμπεραίνεται ότι το μεταναστατευτικό ζήτημα έχει έρθει στην Ελλάδα και θα μείνει για αρκετό χρονικό διάστημα. Χωρίς αμφιβολία έχει ήδη επηρεάσει, επηρεάζει και θα επηρεάζει με ποικίλους τρόπους τους μετανάστες αλλά και τις κοινωνίες που θα προσπαθήσουν να ενταχθούν. Έχοντας αναφέρει κάποιες προσπάθειες ορισμού της μετανάστευσης, καταλήγουμε στο ότι δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός σε διεθνές επίπεδο που να αντιπροσωπεύει πλήρως την έννοια της μετανάστευσης και του μετανάστη (Ντούνης, 2014). Η Ελλάδα διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στο μεταναστευτικό ζήτημα. Για να μπορέσει η χώρα υποδοχής να «πάει μπροστά» και να ενσωματώσει τον πληθυσμό αυτό, θα πρέπει να προσαρμοστεί και η ίδια στην καινούρια πραγματικότητα. Φαίνεται να έχουν γίνει τα πρώτα βήματα της προσαρμογής αυτής και τα τελευταία χρόνια με τις κατευθυντήριες γραμμές της μεταναστευτικής πολιτικής και της εθνικής στρατηγικής ένταξης το κράτος προσπαθεί να προσαρμοστεί.

Σίγουρα είναι ένα φαινόμενο που συνεχίζεται να μελετάται με στόχο να καταφέρει η Ελλάδα, ως επίσημη χώρα υποδοχής να εξυπηρετήσει όλο αυτό το πληθυσμό. Προς αυτό το σκοπό, θεσπίζει νέους τρόπους και δομές. Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, στους ορισμούς, η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο πολυδιάστατο και πολυεπίπεδο, είναι ένα συμφύες φαινόμενο της εξέλιξης του ανθρώπινου οργανισμού.

Όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, η διαδικασία της ενσωμάτωσης είναι μια σύνθετη διαδικασία, χρειάζεται χρόνο και η πλευρά της κοινωνίας – πολιτείας για να είναι έτοιμη να «υποδεχτεί» τον πληθυσμό αυτό. Πόσο μάλλον και για τον ίδιο τον μετανάστη να εγκατασταθεί και να ενσωματωθεί σε ένα καινούριο περιβάλλον, σε μια καινούρια καθημερινή ζωή. Όσο πιο ομαλά και αποτελεσματικά γίνει αυτή η διαδικασία τόσο πιο θετικές συνέπειες έχει. Όσο ταχύτερα γίνει η προσαρμογή του μετανάστη τόσο περισσότερα οφέλη έχει και η ίδια η κοινωνία. Σύμφωνα με τον Giddens εάν υφίσταται η ανάλογη κατανόηση και αποδοχή σχετικά με τον τρόπο ζωής ενός ατόμου τότε καταλήγουμε σε μια ορθότερη αντίληψη των προβλημάτων που μπορεί να βιώνει (Giddens, 2002).

Η κοινωνική ενσωμάτωση είναι από μόνη της μια πολυεπίπεδη και δύσκολη διαδικασία. Με την βοήθεια λοιπόν, των κατάλληλων «εργαλείων» όπως αναφέρθηκαν στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο, μέσα από τον ρόλο και τις δράσεις των ΜΚΟ και των ΚΛ μπορεί να γίνει πιο εύκολη, πιο γρήγορη και με ομαλό τρόπο. Σύμφωνα με το τρίτο κεφάλαιο μέσα από τις δράσεις που μπορούν να παρέχουν οι ΜΚΟ η ενσωμάτωση λαμβάνει χώρα με ομαλό τρόπο. Αυτό επιτυγχάνεται παρέχοντας τα προγράμματα υποστηριζόμενης διαβίωσης για ασυνόδευτα παιδιά, ψυχικής υγείας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, ενώ τέλος την πλατφόρμα για ενημέρωση των μεταναστών. Ταυτόχρονα με τις δράσεις γύρω από την οικονομική ανάκαμψη και όλη την υποστήριξη από τους ΚΛ η ένταξη στο κοινωνικό πλαίσιο αλλά και την αγορά εργασίας προσπαθεί να γίνει όσο πιο ομαλά και σωστά. Με την βοήθεια που αποκομίζεται από την κινητοποίηση των τοπικών φορέων, την δράση των ΜΚΟ, την δράση των ΚΛ αλλά και την εθνική στρατηγική ένταξης που αποτελούν βοηθητικοί παράγοντες για το κράτος, καταφέρνει με τη σειρά του την ομαλή εξέλιξη του προβλήματος. Απέχει βέβαια ακόμα το κράτος, στο να παρέχει μια σύγχρονη και ολοκληρωμένη μεταναστευτική πολιτική. Μια πολιτική που θα αντιμετωπίζει τους μετανάστες ως ισότιμους πολίτες.

Στο τελευταίο κεφάλαιο, σχετικά με το επάγγελμα του ΚΛ και τη συνεισφορά του, σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία και έρευνα που πραγματοποιήθηκε, αυτό βασίζεται σε ανθρωπιστικές αξίες, τεχνικές και αρχές μέσω του κώδικα δεοντολογίας που κατευθύνουν τον επαγγελματία να τελέσει ένα λειτούργημα όμοιο με του εκπαιδευτικού που παρέχει γνώση στα παιδιά μας και αποτελεί ένα πολύ βασικό πρόσωπο στη ζωή ενός παιδιού μορφώνοντάς το, δίνοντάς του αξίες, πλάθοντας έναν σωστό άνθρωπο, έναν σημερινό πολίτη. Έτσι, και ο ΚΛ αντίστοιχα κάνει την ίδια δουλειά, με την μόνη διαφορά ότι πέρα από τον ρόλο του εκπαιδευτικού έχει και άλλους όπως είναι αυτός της οικογένειας και του γονέα. Η ψυχολογική υποστήριξη από ειδικούς, τα προγράμματα συμμετοχής αλλά και η παροχή υπηρεσιών από σωστά εκπαιδευμένο ΚΛ είναι το κλειδί της μείωσης του αισθήματος της απομόνωσης που αισθάνονται και της

αναβάθμισης της αυτοεκτίμησης. Κατά αυτόν τον τρόπο προσφέρεται μια καλύτερη ποιότητα ζωής και μια πετυχημένη ενσωμάτωση.

Τέλος, σύμφωνα με την βιβλιογραφία και τα παραδείγματα έγινε μια προσπάθεια αναφοράς και ανάλυσης της σημασίας της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ατόμων που μεταναστεύουν. Αναδείχθηκαν οι ρόλοι των άμεσα εμπλεκόμενων, οι δράσεις τους και το πώς μπορούν να βοηθήσουν αυτούς τους ανθρώπους που χρειάζονται προστασία, βοήθεια και κατατόπιση στην νέα χώρα που έρχονται. Με την μελέτη περίπτωσης, την αναφορά δύο ΜΚΟ που παρέχουν δράσεις στους μετανάστες και με την επιλογή μιας μόνο ΜΚΟ για ανάδειξη και ανάλυση των δράσεων αυτών, καθώς και την υπογράμμιση του ρόλου του ΚΛ προσπάθησα να προσφέρω στον αναγνώστη τα εφόδια για να αναρωτηθεί με τη σειρά του όπως και εγώ:

Αραγε βοηθάμε αρκετά τους συνανθρώπους μας όταν το έχουν ανάγκη; Χρησιμοποιούμε όλα τα μέσα που μπορούμε να διαθέσουμε; Αν συνέβαινε σε μένα θα ήθελα να μου προσφέρουν μια δεύτερη ευκαιρία;

“Βιοί γαρ ουδείς ον προαιρείται βίον”

«Κανένας δεν ζει τη ζωή που διαλέγει να ζήσει»

Μένανδρος, 4ος αιώνας π.Χ., Αρχαίος Έλληνας ποιητής

Βιβλιογραφία

Νομοθεσία – Θεσμικό πλαίσιο – Εγχειρίδια

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2006), *Καταπολέμηση των διακρίσεων - Εγχειρίδιο Κατάρτισης*, Εκδόσεις: Ευρωπαϊκές Κοινότητες
- Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση, «*Διαφάνεια στη διάθεση κονδυλίων της ΕΕ μέσω ΜΚΟ*», αριθμ.35/2018, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/ngo-35-2018/el/>, [Ανακτήθηκε 21 Φεβρουαρίου 2023]
- Κώδικας Δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργών ΣΚΛΕ, <https://www.skle.gr/index.php/el/xrisima-arxeia/nomothesia>, [Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2022]
- ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4686 *Βελτίωση της μεταναστευτικής νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 (Α 169), 4375/2016 (Α 51), 4251/2014 (Α 80) και άλλες διατάξεις*
- Προεδρικό Διάταγμα ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 50 *Καθορισμός Επαγγελματικών δικαιωμάτων των πτυχιούχων του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματικών Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων*, τροποποίηση 68/1987 (ΦΕΚ39)
- Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018), «*Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη*», <http://www.opengov.gr/immigration/?p=794>, [Ανακτήθηκε 17 Δεκεμβρίου 2022]
- Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΠΕΘ), (2016), *Επιστημονική Επιτροπή για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Στήριξης Των Παιδιών Των Προσφύγων, Οι εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά των προσφύγων*, Αθήνα
- Council of the European Union, Justice and Home Affairs, *2618th Council Meeting, 14615/04 (Pres.321)*, Brussels, 19/11/2004
- European Commission, *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Common Agenda for Integration Framework for the Integration of Third-Country Nationals in the European Union*, COM (2005) 389, Brussels, 1/9/2005
- Niessen J. & Schibel Y., (2007), *Εγχειρίδιο σχετικά με την ένταξη για υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και ειδικούς επαγγελματίες*, Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης, Ελευθερίας και Ασφάλειας, Δεύτερη Έκδοση

Ελληνόγλωσση:

- Αγγελούπουλου, Π. & Μάνεσης, Ν. (2017), *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Συμβουλευτική Παρέμβαση, Απόψεις εκπαιδευτικών*, Παιδαγωγική Επιθεώρηση

- Αναγνωστόπουλος, Ν. (2020), *Παγκοσμιοποίηση και Διεθνής Μετανάστευση*, Προπτυχιακή Εργασία, στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό, Τμήμα Ανθρωπιστικών Σπουδών, Ε.Α.Π
- Βέικου, Μ. & Λαλαγιάννη, Β. (2015), *Μετανάστευση, κοινωνικές και πολιτισμικές εκφάνσεις, Θεωρητικά σχήματα, εννοιολογικοί προσδιορισμοί και ορολογία*, Αθήνα: Κάλλιπος
- Γεωργούλας, Σ. (2009), *Η νέα μεταναστευτική κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα και η νομιμοποίησή της στο Μεταναστευτική ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Gutenberg
- Δημοπούλου – Λαγωνίκα, Μ. (2006), *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας, Μοντέλα Παρέμβασης: Από την Ατομική στη Γενική Ολιστική Προσέγγιση*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Δημουλάς, Κ. & Παπαδοπούλου, Δ. (2004), (επιμ), *Έρευνα για τις μορφές κοινωνικής ένταξης των μεταναστών στην περιφέρεια Αττικής 2003-2004*, Αθήνα Ινστιτούτο Εργασίας ΙΝΕ/ΓΣΕΕ
- Δήμου, Ν. (1999), «ΜΚΟ», Εφημερίδα το Έθνος, 14 Φεβρουαρίου 1999, https://web.archive.org/web/20070814111846/http://www.ndimou.gr/articledisplay.asp?cat_parent=9&time_id=347&cat_id=14
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015), *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*, Αθήνα: Κριτική
- Κανδυλάκη, Α. (2008), *Η Συμβουλευτική στην Κοινωνική Εργασία, Δεξιότητες και Τεχνικές*, Αθήνα: ΤΟΠΟΣ
- Κανδυλάκη, Α. (2014), *Αντικαταπιεστικές προσεγγίσεις και ανθρώπινα δικαιώματα στην Κοινωνική Εργασία στο σχολείο*, στο Θ. Καλλινικάκη και Ζ. Κασσέρη (επιμ.) *Κοινωνική Εργασία στην Εκπαίδευση στα Θρανία των Ετεροτήτων*, Αθήνα: ΤΟΠΟΣ
- Καλλινικάκη, Θ. (2009), *Κοινωνική Εργασία. Εισαγωγή στη Θεωρία και την Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας* (Έκδοση 10η), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Καλλινικάκη, Θ. (2011). *Εισαγωγή στη Θεωρία και την Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*, Αθήνα: ΤΟΠΟΣ
- Κοντής, Α. (2001), *Οικονομική Ενσωμάτωση των μεταναστών στη χώρα υποδοχής*, στο βιβλίο «Νομικές και Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Μετανάστευσης στην Ελλάδα», (επιμ) Αμίτσης Γ., Λαζαρίδη Γ., Αθήνα: Παπαζήση
- Κόλλια, Π. (2020), *Κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωση των Ελλήνων Ρομά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού. Η εμπειρία στα σχολεία του δήμου Ηλιδας*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιου Πελοποννήσου

- Μάνος, Ι. (2012), *Μετανάστευση και πολύ-πολιτισμικότητα όροι και περιεχόμενο*. Σημειώσεις στο μάθημα η Μετανάστευση στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Μενάνδρου, (2017): «*Γνώμαι Μονόστιχοι*», (Στ. 400,σ. 528), Αθήνα: Ενδυμίων.
- Μένανδρος, αρχαίος Έλληνας ποιητής, (342-292 π.Χ.)
- Μπαγκαβός, Χ. & Παπαδοπούλου, Δ. (2003), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαγκαβός, Χ. & Παπαδοπούλου, Δ. (2003), *Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, Αθήνα: Καμπύλη, ISBN: 960-86514-9-2
- Μπαγκαβός, Χ. & Παπαδοπούλου, Δ. (2006), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία*, (επιμ), Αθήνα: Gutenberg.
- Νάσκου Περράκη, Π. (2011), *Η μετανάστευση, η διαπολιτισμικότητα και οι διεθνείς οργανισμοί*, Καθηγήτρια ΔΕΣ, ΠΑΜΑΚ, Δ/ντρια της Έδρας UNESCO Διαπολιτισμικής Πολιτικής
- Παπαδοπούλου, Δ. (2006), *Μορφές κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών, Το παράδειγμα της περιφέρειας Αττικής*, Στο Χ. Μπάγκοβος, & Δ. Παπαδοπούλου (Επιμ.), *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα: Gutenberg
- Παπαδοπούλου, Δ. (2011), *Η Κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα: θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρικές διαπιστώσεις*. Στο Μουσιδής Α. & Παπαδοπούλου Δ. (επιμ.), *Η Κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα. Εργασία, εκπαίδευση, ταυτότητες*, Αθήνα: Κριτική
- Παρίσης, Ι. (2015), *Μετανάστευση: Η σύγχρονη «εκδοχή ενός πολύ παλιού φαινομένου!»*, «ΑΜΥΝΑ & ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ»
- Πούλιος, Ι. (2015), *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη* Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα (https://www.academia.edu/43055422/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%84%CE%B1%CF%85%CF%84%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1_%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%B2%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7_%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7)

- Σαρρής, Ν. (2008), *Θεσμικό πλαίσιο της μετανάστευσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο*, Αθήνα: ΕΚΚΕ
- Τριανταφυλλίδου, Α. Γρόπα, Ρ. (2009), «Ελλάδα», σε Τριανταφυλλίδου Α., Γρόπα Ρ. (επιμ.) *Η μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη*, Αθήνα: Κριτική
- Bruhamaj, B. (2016), *Πολιτικές κοινωνικής ενσωμάτωσης μεταναστών*, διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
- Koehler, C. (2013), *Sirius: Ανάλυση εφαρμογής στρατηγικών από εθνικούς εκπαιδευτικούς και άλλους φορείς*. ΠΕ 1 Κρατική Επισκόπηση-Συγκριτική Ανάλυση. Ευρωπαϊκό φόρουμ για τις μεταναστευτικές σπουδές (efms), Ινστιτούτο του Πανεπιστημίου Bamberg.
- Payne, M. (2000), *Σύγχρονη Θεωρία της Κοινωνικής Εργασίας* (επιμ. Θ. Καλλινικάκη), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Schnapper, D. (2008), *Η κοινωνική ενσωμάτωση, Μια σύγχρονη προσέγγιση*, (Παπαδοπούλου Δ., επιμ & Γιαταγανς Ξ., μεταφρ.) Αθήνα: Κριτική

Ξενόγλωσση:

- Abercrombie, N., Hill, S., Turner, B. (1991), *Dictionary of sociology*, England: Penguin books.
- Berthold, S.M & Fischman, Y. (2014). Social work with trauma survivors: collaboration with interpreters. *Social Work*
- Duman, N. & Snoubar, Y. (2017). *Role of social work in the integrating refugee and immigrant children into Turkish schools*. European Journal of Social Sciences Education and Research
- Giddens, A. (2002), *Κοινωνιολογία*, Αθήνα: Gutenberg
- Hare, I. (2004), *Defining social work for the 21st Century: The International Federation of Social Workers' revised definition of Social Work*. International Social Work
- Hynie, M. (2018), *Refugee Integration: Research and Policy*, Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, American Psychological Association, Vol. 24, No. 3
- Nash, M., Wong, J. & Trlin, A. (2006). Civic and social integration. A new field of social work practice with immigrants, refugees, and asylum seekers. *International Social Work*
- Rystad, G. (1992), *Immigration History and the Future of International Migration*, International Migration Review

Ιστοσελίδες

- BeStrong.org.gr (2014), *Κοινωνικός Λειτουργός*,
https://www.bestrong.org.gr/el/living_with_cancer/psychoemotional/specialist_mental_health/socialworker/, [Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- Europarl (2021), “*Asylum and migration in the EU*”,
https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_en.html#filter=2021,
[Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- Eurostat (2022), “*Migration and migrant population statistics*”
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics#Migrant_population:_21.8_million_non-EU-27_citizens_living_in_the_EU-27_on_1_January_2019,
[Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- Harvard University Press, Loeb Classical Library (2022), *Early Greek Philosophy VIII*,
https://www.loebclassics.com/view/prodicus-person/2016/pb_LCL531.421.xml,
[Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- IOM (2007), “*Migration and the Environment*”,
<https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration>, [Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- IOM (2015), “*Addressing Complex Migration Flows in the Mediterranean: IOM Response Plan, Spotlight on South-Eastern Europe*”,
<https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/country/docs/seeeca/SEE-Addressing-Complex-Flows-in-the-Mediterranean.pdf>, [Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- International Rescue Committee (IRC), “*Who we are*” <https://www.rescue.org/who-we-are>, [Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2022]
- International Rescue Committee (IRC), *Πού βρισκόμαστε, Τι κάνουμε, Η IRC στην Ελλάδα*,
<https://eu.rescue.org/where-we-work/hellas-gr>, [Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2022]
- Magazine of the European Anti Poverty Network, (2010), “*Migration: a question of survival*”,
<https://www.eapn.eu/new-issue-of-eapns-mag-migration-a-question-of-survival/>,
[Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- UNHCR (2017), “*GREECE Sea arrivals dashboard*”,
<https://reliefweb.int/report/greece/greece-sea-arrivals-dashboard-november-2017>,
[Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- UNHCR (2016), « *‘Πρόσφυγας’ ή ‘μετανάστης’ – Ποιος όρος είναι ο σωστός;»*
https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html, [Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]

- WordReference.com: *Insertion*, <https://www.wordreference.com/engr/insertion>, [Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2022]
- WordReference.com: *Inclusion*, <https://www.wordreference.com/engr/inclusion>, [Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2022]
- Διεθνής Αμνηστία (2016), «Βασικές Ερωτήσεις και Απαντήσεις για τα δικαιώματα προσφύγων και μεταναστών», <https://www.amnesty.gr/blog/20206/vasikes-erotiseis-kai-apantiseis-gia-ta-dikaiomata-prosfigon-metanaston>, [Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- Επικαιρότητα, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2020), «Εξερευνώντας τα αίτια της μετανάστευσης: Γιατί μεταναστεύουν οι άνθρωποι;», <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/world/20200624STO81906/exereunontas-ta-aitia-tis-metanasteusis-giati-metanasteuoun-oi-anthropoi>, [Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- Ματσίγκας Π. (2020), «Μετανάστευση: Ατομική επιλογή ή αποτέλεσμα κοινωνικών παραγόντων;» Social Policy.gr, <https://socialpolicy.gr/2020/02/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AE-%CE%AE-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%AD.html>, [Ανακτήθηκε 05 Δεκεμβρίου 2022]
- ΜΕΤΑδραση, «Δράσεις», <https://metadrasi.org/%ce%b7%ce%bc%ce%b5%cf%84%ce%b1%ce%b4%cf%81%ce%b1%cf%83%ce%b7/>, [Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2022]
- Ντουνής Α. (2014), Social Policy.gr, «Ορισμοί της μετανάστευσης, Αρθρογραφία Κοινωνική Πολιτική, Κοινωνική Προστασία», <https://socialpolicy.gr/2014/01/%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82.html>, [Ανακτήθηκε 23 Δεκεμβρίου 2022]
- Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (ΣΚΛΕ), «Τι είναι Κοινωνική Εργασία», <https://www.skle.gr/index.php/el/2015-01-15-06-55-22/ti-einai-koinoniki-ergasia>, [Ανακτήθηκε 27 Δεκεμβρίου 2022]